

SOPRONI EGYETEM
ERDŐMÉRNÖKI KAR
VADGAZDÁLKODÁSI ÉS VADBIOLÓGIAI INTÉZET

SZAKDOLGOZAT

**Kotlóssal történő fácánnevelés vizsgálata a Sziget-erdő Vadásztársaság
területén**

*Investigation of pheasant rearing with broody hen in the hunting territory of
Sziget-erdő Hunting Club*

Készítette: Németh Péter

Sopron

2021

Soproni Egyetem
Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet
9400 Sopron, Bajcsy-Zs. u. 4.
Tel: 06-99-518-321

SZAKDOLGOZAT FELADAT

A diplomamunka címe: Kotlóssal történő fácánnevelés vizsgálata a Sziget-erdő Vadásztársaság területén

Investigation of pheasant rearing with broody hen in the hunting territory of Sziget-erdő Hunting Club

A diplomamunka készítője: Németh Péter vadgazdálkodási igazgatási szakmérnök hallgató

Készítés helye: Sziget-erdő Vt, Csorna

Intézeti konzulens: Dr. Jánoska Ferenc, egyetemi docens

Külső konzulens: Vörös Péter vadgazda mérnök

Részletes feladat

1. Ismertesse röviden feladatát és vázolja célkitűzéseit!
2. Végezzen szakirodalmi feldolgozást a fácántenyésztés módszereiről, kiemelten a kotlóssal történő nevelés múltjáról és jelenéről
3. Mutassa be a vizsgálni kívánt vadászatra jogosult területi és vadászati adottságait
4. Részletesen ismertesse a vadásztársaság fácánnevelését, a kotlóssal történő nevelés eredményeit és nehézségeit
5. Vizsgálatai alapján tegyen javaslatokat a tenyésztési munkafolyamatok eredményességének javítására

A szakdolgozat az ilyen jellegű munkákkal szemben támasztott formai kívánalmaknak megfelelően készítse el és adja be 2 példányban a 2021/2022. tanév őszi félév tanulmányi rendje által meghatározott időre. **A dolgozat beadásával egyidejűleg a dolgozat elektronikus változatát is adja le a konzulensnek, illetve töltsse fel az intézmény által megadott szakdolgozat/diploma repozitóriumba.**

A gyűjtött anyag konzulenseknek való bemutatási határideje a végleges összeállítást megelőzően 2021. november 15.

Sopron, 2021. július 15.

Jóváhagyom:

Dr. László Richárd
egyetemi docens, szakfelelős

Dr. Jánoska Ferenc
egyetemi docens, intézetigazgató

Dr. Heil Bálint
egyetemi docens, mb. dékán

NYILATKOZAT

Alulírott **Németh Péter** (neptun kód: **DN2LYS**) jelen nyilatkozat

aláírásával kijelentem, hogy a **Kotlóssal történő fácánnevelés vizsgálata a Sziget-erdő Vadásztársaság területén** című

szakdolgozat

(a továbbiakban: dolgozat) **önálló munkám**, a dolgozat készítése során betartottam *a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv.* szabályait, valamint az egyetem által előírt, a dolgozat készítésére vonatkozó szabályokat, különösen a hivatkozások és idézések tekintetében¹.

Kijelentem továbbá, hogy a dolgozat készítése során az önálló munka kitétel tekintetében a konzulenszt illetve a feladatot kiadó oktatót **nem tévesztettem meg**.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot **nem magam készítettem**, vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogsértés ténye merül fel, a Soproni Egyetem **megtagadja a dolgozat befogadását és ellenem fegyelmi eljárást indíthat**.

A dolgozat befogadásának megtagadása és a fegyelmi eljárás indítása nem érinti a szerzői jogsértés miatti egyéb (polgári jogi, szabálysértési jogi, büntetőjogi) jogkövetkezményeket.

Kijelentem, hogy a kinyomtatott dolgozat és az optikai adathordozón leadott, valamint diploma repozitóriumba feltöltött elektronikus dokumentumok egymással teljesen megegyeznek.

Kijelentem, hogy a dolgozatot más szakon – más felsőoktatási intézményre vonatkozóan is – nem nyújtottam be.

Sopron, 2021. november 29.

hallgató

---

¹ **1999. évi LXXVI. tv. 34. § (1)** A mű részletét - az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven - a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.

36. § (1) Nyilvánosan tartott előadások és más hasonló művek részletei, valamint politikai beszédek tájékoztatás céljára - a cél által indokolt terjedelemben - szabadon felhasználhatók. Ilyen felhasználás esetén a forrást - a szerző nevével együtt - fel kell tüntetni, hacsak ez lehetetlennek nem bizonyul.

Kivonat

Kotlóssal történő fécánnevelés vizsgálata a Sziget-erdő Vadásztársaság területén

Szakedolgozatom témája amint a cím is mutatja, kotlóssal történő fécánnevelés a Sziget-erdő Vadásztársaság területén. Bemutatom a vadász fécánt, annak ökológiai igényeit, tenyésztésének hazai történetét, jelenlegi alakulását, gondjait. Leírom a szóban forgó vadásztársaság területi adottságait, domborzati-, vízrajzi-, talaj-, éghajlati- és mezőgazdasági jellemzőit. Elemzem a társaság vadállományát, külön hangsúlyt fektetve a fécánra. Számba veszem azokat az ismérveket, melyek mentén sikeres apróvad gazdálkodást lehet folytatni, kitérek arra, hogy mikre kell odafigyelni az apróvad gazdálkodás során. Részletesen ismertetem a vadásztársaság területén alkalmazott nevelési módszert, illetve azt, hogy az így felnevelt madarak mennyire járulnak hozzá a szabad területű törzsállomány gyarapodásához. Javaslatot teszek arra vonatkozólag, hogy a társaság területén még hatékonyabbá váljon a fécán gazdálkodás.

Abstract

Investigation of pheasant rearing with broody hen in the hunting territory of Sziget-erdő Hunting Club

The topic of my thesis is the pheasant rearing with broody hen in the territory of the Sziget Forest Hunting Club. I introduce the hunting pheasant, its ecological demands, the history of its breeding in Hungary, its current development, and problems. I describe the territorial features, topography, hydrography, soil, climate, and agricultural properties of the hunting company. I analyze the company's wildlife, with the focus on the pheasant. I review criteria that are necessary to make small game management successful. I describe in detail the rearing method applied in the territory of the hunting club, and also the contribution of the birds raised this way to the increase of the wild stock. I compose suggestions to make pheasant management even more efficient in the company.

Tartalomjegyzék

1	BEVEZETÉS	1
2	FÁCÁNNAL KAPCSOLATOS SZAKIRODALMAK ÁTTEKINTÉSE	2
2.1	ÉLŐHELYE	3
2.2	SZAPORODÁSA	3
2.3	TÁPLÁLKOZÁSA	4
2.4	TAKARMÁNYOZÁSA	5
2.5	A FÁCÁNGAZDÁLKODÁS ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON	5
2.6	A FÁCÁN TENYÉSZTÉSÉNEK HAZAI TÖRTÉNETE, JELENLEGI HELYZETE ÉS NEHÉZSÉGEI	7
2.7	TENYÉSZTÉSI ELJÁRÁSOK	8
2.7.1	<i>Félvad eljárások .....</i>	8
2.7.1.1	Fácános kertek	8
2.7.1.2	Kotlóssal való keltetés és nevelés	8
2.7.2	<i>Félintenzív eljárások .....</i>	9
2.7.3	<i>Intenzív nevelés .....</i>	10
3	ANYAG ÉS MÓDSZER	12
3.1	VIZSGÁLATI TERÜLET BEMUTATÁSA	12
3.1.1	<i>Domborzat, vízrajz .....</i>	14
3.1.2	<i>Talajtípusok .....</i>	14
3.1.3	<i>Éghajlat .....</i>	14
3.1.4	<i>Mezőgazdasági jellemzők .....</i>	15
3.1.5	<i>Apróvad szempontjából fontos élőhely jellemzők .....</i>	15
3.1.6	<i>Ragadozógyérítés .....</i>	16
3.1.7	<i>Apróvadgazdálkodás szempontjából fontos tényezők .....</i>	16
3.1.8	<i>A terület vadállománya .....</i>	18
3.2	MÓDSZERTAN	19
3.2.1	<i>A nevelés során szükséges berendezések .....</i>	23
	Nevelő ládák	23
	Etető, itató	24
3.2.2	<i>Takarmányozás .....</i>	25
3.2.3	<i>Kotlósok a nevelésben .....</i>	26
3.2.4	<i>Kerítés, védelem .....</i>	27
3.2.5	<i>Személyi feltételek .....</i>	27
4	EREDMÉNYEK	28
4.1	KOTLÓSOK MEGÜLTETÉSE	28
4.2	KOTLÓSOK ÉS CSIBÉK KIHELYEZÉSE	30
4.3	KIHELYEZÉST KÖVETŐ 21 NAP	32
4.4	A KIHELYEZÉST KÖVETŐ 22-42. NAP	33
4.5	A KIHELYEZÉST KÖVETŐ 42. NAP UTÁNI IDŐSZAK	35
5	EREDMÉNYEK MEGVITATÁSA	37
6	KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	44
7	ÖSSZEFOGLALÁS	46
	HIVATKOZÁSOK	48
	MELLÉKLETEK	50

1 Bevezetés

Témaválasztásomat az a tapasztalatom ihlette, hogy gyerekkorom óta édesapámmal a természetbe, vadászatokra kijárva, majd vadásztként saját területen járva, folyamatosan azzal szembesülök, hogy a fécán állomány egyre csökken. A korábbi állománysűrűség és terítékek egyre csak zsugorodtak. A 2000-es évek előtt édesapám vadásztársasága is nevelt fécánt 2-3 ezer darabot nagyüzemi módszerrel. Nyári munkában több évben is gondoztam őket, melyeket a vadászati idényben a társaság saját területére helyezett ki. Részt vettem azokon a vadászatokon, ahol kifejezetten ilyen kihelyezett fécánokra vadásztak. Tapasztaltam, hogy bármennyire is gondosan neveltük fel őket, abszolút „gyenge”, a törzsállomány vad egyedeinek viselkedésétől nagyon eltérő fécánok lettek. Amik sikeresen elkerülték az első vadászatokot, azok sem éltek sokáig kint a területen, és hiába folyt hosszú éveken keresztül a nevelés és több ezer fécán kihelyezése, a törzsállomány, a vad madarak száma náluk is erősen megfogyatkozott.

Miután magam is vadász lettem és egy másik társaság tagja, a szomorú tapasztalás folytatódott, a fécán fogyott, én pedig elkezdtem foglalkozni a témával, hogy próbáljak megoldást keresni arra, hogy bár kisebb számú, de biztos és vad madaraktól álló törzsállománya legyen a fécánnak a társaságunk területén. Így jutottam el a kotlóssal neveléshez. A terület adott volt, a kotlóssal szintén, mert gyerekkorom óta tartok törpe tyúkokat, és találtam támogatókat is a vadásztársaságom tagjainak közt, akikkel 2019 tavaszától elkezdtünk ily módon fécánokat nevelni. A kezdeti sikereken felbuzdulva 2020-tól növelni kezdtük a mennyiséget két telepre melyekben egyenként 20-20 nevelőládában folyt a kotlóssal nevelés.

Így adta magát a lehetőség, hogy szakdolgozatom témája a kotlóssal nevelés legyen, bemutatva azt, hogy igenis lehetséges egy átlagos magyar vadásztársaság számára ennek megvalósítása és üzemeltetése. Szerettem volna megmutatni, hogy első lépésként mit lehet tenni azért, hogy a fécán állomány újra megerősödjön, mert az tisztán látszik, hathatós emberi közreműködés nélkül erre nincs esély.

Dolgozatomban be szeretném mutatni, hogy a helyi lehetőségekhez képest hogyan és mit lehet tenni a fécán állomány megerősítéséért. Leírom a nálunk működő módszert, a telep egy évnnyi működésén keresztül, és bemutatom, hogy ezzel a módszerrel eredményesen lehet tenni a törzsállomány megerősítéséért, fenntartásáért.

2 Fácánnal kapcsolatos szakirodalmak áttekintése

A fácán rendszertani besorolása:

Ország	Állatok (<i>Animalia</i>)
Törzs	Gerinchúrosok (<i>Chordata</i>)
Altörzs	Gerincesek (<i>Vertebrata</i>)
Osztály	Madarak (<i>Aves</i>)
Rend	Tyúkalkatúak (<i>Galliformes</i>)
Család	Fácánfélék (<i>Phasianidae</i>)
Alcsalád	Fácánformák (<i>Phasianinae</i>)
Nemzettség	<i>Phasianini</i>
Nem	<i>Phasianus</i>
Faj	<i>Phasianus colchicus</i>

1. táblázat: A fácán rendszertani besorolása

Őshazája Ázsia, ahonnan telepítésekkel először Európában majd később Észak- és Dél-Amerikában, Ausztráliában, Új-Zélandon és Dél-Afrikában honosodott meg. A Fásis folyó mentén Kolchisban találtak rá az argonauták és magukkal vitték görög hazájukba, ahonnan elterjed Dél-Európában, ahonnan a rómaiak vitték Dél-Franciaországba és Németországba (Rapaics 1989). A fácánra ivari dimorfizmus jellemző, a kakas tollazata színes, a tojó mindig szerényebb, szürkésbarna tollazattal rendelkezik.

Az elmúlt évszázadok, évtizedek alatt a fácán több alfaját telepítették vagy vonták tenyésztésbe Magyarországon, melyek kereszteződtek egymással, az így létre jött hibridet nevezzük vadászfácánnak. Tiszta alfaji bélyegeket hordozó egyed igen ritka.

A betelepített alfajok (Faragó 2007):

- Angol sötét vadászfácán (*Ph. c. var. tenebrosus*)
- Fehér fácán (*Ph. c. var. albus*)
- Formóziai fácán (*Ph. c. formosanus*)
- Kínai örvösfácán (*Ph. c. torquatus*)
- Közönséges fácán (*Ph. c. colchicus*)
- Mongolfácán (*Ph. c. mongolicus*)

- Pennsylvániai fécán (*Ph. c. var. pennsylvanicus*)

Európában nem őshonos, a görögök majd a rómaiak hozták be (Andrési 2000).

2.1 Élőhelye

A sűrű erdőt kerüli, ligetekben, cserjés vidéken tartózkodik szívesen, lehetőleg termékeny mezőgazdasági területek szomszédságában, ahol nincs vízhiány. Az erdővel határos mezőgazdasági területeket kedveli, napközben itt keresi táplálékát, az éjszakát pedig a fák, magasabb bokrok ágain tölti. Élettere a 4-500 m tengerszint feletti magasságig terjed. A szabad természetben érzékeny a hosszan tartó erős fagyokra és a tartós szárazságot is rosszul tűri.

Élőhelyéről nem vándorol, de kisebb nagyobb kóborlás előfordul, főleg a fiatalok körében. A kibocsátott egyedek esetében viszont megfigyelhető az elvándorlás, ami akár több 10 km is lehet. A területelhagyás függ a terület eltartó képességétől, a zavaró tényezőktől és a dúvad előfordulásától (Faragó 2007).

2.2 Szaporodása

Születésüket követő évben már mindkét nem ivarérett. A szaporodási időn kívül vegyes ivarú kapcsolatban él. A párzása március végén, április elején kezdődik. Ekkorra a kakasok elfoglalják egyedi revírjüket, melyet a többi kakással szemben védenek. Dürgési időben gyakran hallatja hangját.

A kakasokra jellemző a poligínia, azaz hárem tartás. A hárem nagysága függ a populáció ivar arányától, ami akár 6-8 tyúk is lehet. Jellemzően a tyúkok keresik fel a kakasokat. A hímek dürgési hangot hallatnak, mely fontos része a tyúkok kakas választásának. A kakas udvarol a tyúknak, pózol, kitárja farktollát és leereszti a szárnyát, így „táncol”. Az udvarlást a párzás követi. A dürgési idő május végéig tart, a tojásrakáshoz a tojó készíti el a fészket. Fészket jó növényborítottságú, nyugodt helyen készíti el. Szederjei és Studinka (1962) 3 évig tartó megfigyelései alapján elmondható, hogy előnyben részesíti a fás vegetációkat. Megfigyeléseik alapján, átlagos időjárási körülmények között a fészkek 70%-a az erdőben, míg a maradék 30 % mezőgazdasági területen található.

A fészkek földbe kapart mélyedés, amit a tojó levelekkel és más növényi részekkel bélel ki. A tyúkok évente egyszer költenek, amennyiben elpusztul a fészkek, abban az esetben sarjú fészket rak a tojó. Előbb az idősebb tyúkok kezdik a tojás rakást s kicsit később a fiatalok.

A tojások száma eltérő az egyes alfajoknál, de általánosságban megállapítható, hogy a szabad természetben található állományokban átlagosan 12-14 tojásból áll egy fészekalj.

A tojások színe zöldeskék, sima héjú, alakja változatos. Átlagos méretük 43x34 mm tömegük 29-36 gramm körüli. Az utolsó tojás lerakása után megkezdődik a kotlás. A tojások normál esetben 24 nap alatt kelnek ki, az időjárás és zavarás hatására ez 1-2 nappal kitolódhat.

A csibék közel egy időben kelnek ki. Fészekhagyók, miután felszáradtak a tyúk elvezeti őket. Kezdetben viszonylag kicsi a mozgáskörzetük, ahogy idősödnek egyre nagyobb területet járnak be. 5-6 hetes korukra már biztonsággal felgallyaznak éjszakára, 8-10 hetes korukra már nagy területet bejárnak, akár 10 ha-nál nagyobb is lehet a mozgáskörzetük. Hat hetes korukban kezdődik az ivari különbségek kialakulása, a hímek kezdenek színesedni, a tojók pedig kezdik felölteni a felnőtt tojókra jellemző tollazatot. Október végére teljesen kifejlődik a felnőtt tollazat (Faragó 2007).

2.3 Táplálkozása

A fécán táplálékát állati és növényi eredetű táplálék alkotja, ezek aránya eltérő a különböző életszakaszokban. A csibék 3-4 hetes korukig szinte kizárólag csak állati eredetű táplálékot fogyasztanak. Először puhatestű apró méretűeket, később már kitinvázus és lehetőség szerint minél nagyobb példányokat. A csibék fejlődéséhez elengedhetetlen a megfelelő és magas fehérjebevitel, ennek hiányában a csibék fejlődése lelassul, megnő az elhullás, tehát az állati táplálékot limitáló faktornak tekinthetjük (Faragó 2007). Ahogy növekszenek, egyre nagyobb arányban jelenik meg a növényi eredetű táplálék, 10 hetes koruk körül már csak a táplálék 10%-a állati eredetű.

A felnőtt madarak étrendjében az állati táplálék másodlagossá válik, főleg a tél végi, tavaszi időszakban növekszik meg az állati táplálék aránya, valószínűleg egyrészt a tél utáni regeneráció miatt, másrészt a tojásrakáshoz szükséges magasabb fehérjeszükséglet miatt. Egyéb időszakban a rendelkezésre állástól függően van jelen az étrendben a növényi és állati eredetű táplálék.

A fécának gyomortartalmát először 1939-ben Kleiner et al. vizsgálta (Faragó 2007), megállapította, hogy az állati eredetű táplálék 16 % volt. A növényi eredetű táplálék 35,81 %-át kukorica és gabonafélék, 65,39 %-ban pedig gyommagvak alkották.

2.4 Takarmányozása

Annak érdekében, hogy a szabad területű fácán állományt fenntartsuk, kiegészítő takarmányozás szükséges. Erre akkor van szükség, mikor a természetes táplálékforrások szűkösek, hiány mutatkozik benne. Ez az időszak az őszi betakarításoktól egészen április végéig, május közepéig tart. Ebben az időszakban drasztikusan megváltozik a táplálékkínálat.

A jelenkori termelésszerkezetben egyre szűkül a termesztett növények típusa. A géppark modernné válásával megnő a teljesítmény, a munkaszélesség, így nem húzódnak el a mezőgazdasági munkálatok. A tarlókat szinte azonnal betakarítás után elmunkálják, s a mélyebb műveléssel az elhullott magvak mélyre kerülnek, amit a fácánok már nem találnak meg. A mezőgazdasági területeket ebben az időszakban az őszi gabonafélék, repce és a néhol még egy-egy kis területen található lucerna, valamint a szántások jellemzik.

A vadgazdálkodó a kiegészítő táplálékot apróvad etetőekben helyezi ki. Az etetők helyét kellő gondossággal kell kiválasztani. Gazos, bokros helyen az uralkodó szélirányt is figyelembe véve kell elhelyezni őket, hogy a madarak a ragadozók elől könnyen elmenekülhessenek. Az etetőbe a szemestakarmány mellé célszerű apró szemű sódert is elhelyezni a zúzógyomor megfelelő működése érdekében. A sóder nem csak az emésztést segíti, a madarak szívesen „fürdenek” benne, mely a külső élősködők elleni védekezésben segíti őket. A porfürdőzésre kiválóan alkalmas a homok, fahamu is.

Kiegészítésként a szemestakarmány mellé takarmánykáposzta, sárgarépa, csicsóka is tehető, a madarak szívesen csipkedik. Fagyottan viszont már nem megfelelő táplálék, be kell szedni, amit nem fogyasztottak el. Takarmányozással a madarakat könnyebben helyhez tudjuk kötni, de önmagában a kiegészítő etetés nem elegendő, megfelelő élőhely szerkezet is szükséges hozzá. A fácán nem válogatós, nagyon sokféle táplálékot elfogyaszt.

Kiegészítő takarmányozás nem csak a téli időszakban szükséges, dűrgési időszakban a kakasok szívesen foglalnak úgy revírt, hogy lehetőleg legyen etető is ott, ahol mindig talál élelmet, és a tojásrakás idején jelentősen növelheti a tojások minőségét, sőt az egy tyúk által letojott tojások számát is a megfelelő kiegészítő táplálék.

2.5 A fácángazdálkodás alakulása Magyarországon

Hazánkban a fácán betelepített vadfaj. Állományadatokra vonatkozó feljegyzések az 1800-as évek végéről maradtak fenn (Jankovics 2016). 1893-ban 44.000 példányt ejtettek el, a

századfordulóra ez a mennyiség megduplázódott, 1913-ra pedig az éves teríték 289.000 példány volt. A két világháború közt, az 1937/38-as vadászévben volt a teríték csúcspontja, 377.000 példány. Az 1940/41 évi kemény tél miatt az apróvad állomány válságba került. 1946-ban 337.650 példányt becsültek, 64.585 db-ot lőttek (Jankovics 2016). Az 1950-es években a teríték visszaesett, 70-80.000 példányt ejtettek el.

Az 1960-as évektől tenyésztett fácánokat engedtek ki szabad területre, így igyekeztek elérni a fácán állomány növekedését. A kibocsátásoknak köszönhetően a populáció növekedésnek indult, melyet jól mutat a becsült 1.000.000 példány és a hasznosított 167.000 fácán. 1978-ban becsülték a legnagyobb darabszámot Magyarországon, és több mint 1.2 millió madarat hoztak terítékre. 1979-től erős csökkenést mutatnak az adatok, annak ellenére, hogy a kibocsátások '87-ig változatlan, sőt, 1991-ig növekedett a kihelyezett fácánok száma. 1980-90 között a tavaszi becsült állomány létszáma 700.000-el csökkent, amelyből az is látszik, hogy a magas fácánállomány csak a nagy arányú kibocsátásokkal tartható fenn (Jankovics 2016).

A rendszerváltással a vadásztársaságok anyagi lehetőségei szűkültek, így csökkentek a nevelések, kibocsátások, sok társaság abba is hagyta. A kibocsátások csökkenése a vadállomány enyhe növekedését eredményezte, 1995-ben 785.00 példányt becsültek. (Faragó és Náhlik 1997; Csányi, 1999, 2000; Faragó 2000). A fácán állomány folyamatos stagnálást mutat, annak ellenére, hogy a kibocsátások száma emelkedik a 2015-ös évtől kezdve.

Év	Becslés	Kibocsátás
2014	560050	489540
2015	630256	496750
2016	581515	476817
2017	558771	514577
2018	556182	541370
2019	580652	557809
2020	590162	475860
2021	614636	

2. táblázat: *Becsült és kibocsátott fácánok száma Magyarországon 2014 és 2021 között.*
Forrás: OVA 2021

2.6 A fácán tenyésztésének hazai története, jelenlegi helyzete és nehézségei

„Hazánkban az apróvad tenyésztése gyakorlatilag évszázadok óta folytatott tevékenység. Kezdetben a szabadterületi törzsállomány szaporodási eredményességének fenntartásának növelésére elsősorban a félvad tenyésztési eljárásokat alkalmazták. Erre vonatkozóan már a XIX. század elejéről vannak feljegyzések. Pl. az I. (készült 1782-1785 között) és a II. Katonai Felmérés (készült 1819-1869 között) térképein számos helyen találunk „Fasangarten” feliratot” (Jánoska 2021).

Igazi tenyésztésről az 1850-es évek előtt csak Csehországban lehetett szó, Angliába az 1858-59-es évektől kezdtek fácánt tenyészteni, s az azóta eltelt évek során a legmagasabb szintre emelték a nevelést.

A hazai tenyésztés az 1850-es években indult, elsők közt gróf Kollonics Miksa Pozsony megyében, majd az 1860-as években gróf Károlyi Alajos Mágocson, majd Tótmegyerén telepítettek fácánosokat (Süle 2015). Ekkorra datálódik a gödöllői területek betelepítése is, melyhez Pettera Hubert neve fűződik, valamint a királyi család Csepel-szigeteki birtokok fácánosainak létrehozása. 1877-ben Hönig Lajos hozta létre gróf Nádasdy Ferenc nádasdladányi fácánosát. A főurakon kívül tenyésztéssel alig foglalkozik valaki.

A vadászati lehetőségek bővítése érdekében, egyre tudatosabban kezdték el a fácán zárttéri tenyésztését, nevelését. Az 1960-as évektől kezdődően az intenzív technológiák kerültek túlsúlyba (Jánoska 2021). Ezeknek az intenzív technológiáknak köszönhetően egyre nagyobb számban bocsátották ki az így felnevelt madarakat. Egyre több vadásztársaság kezdett el fácánt nevelni, kibocsátani, amivel párhuzamosan a populáció növekedésnek indult.

A rendszerváltással a társaságok anyagi lehetőségei szűkültek, így nagyon sokan felhagytak a neveléssel, kibocsátással. Napjainkban az intenzív nevelés mellett egyre több helyen megjelentek a félvad és félintenzív eljárások, felismerve azt, hogy a vad madarak tulajdonságaival bíró és a szaporodásban is sikeresen résztvevő egyedek jobbra így nevelhetők.

A legnagyobb probléma, hogy a fácán élettere, élőhelye radikális változáson megy keresztül. Az erdősávok, csenderesek, árokpartok, utak, szegélyek egyre fogyatkoznak, mindenhol csak művelt mezőgazdasági területek vannak. A megmaradó erdősávokat kitisztítják, megszüntetik a több szintű vegetációt, csak fák maradnak és gyenge lágyszárú aljnövényzet.

A szántók vetésszerkezete, a termesztett növények palettája szűkül, főként, árpa, búza, kukorica, repce és napraforgó.

A háztáji állattartás megszűnésével a kaszálók és lucerna területek erősen megfogyatkoztak. A tábla méretek növekszenek, csökkennek a szegélyek, a gépek munkaszélessége egyre növekszik, gyorsul a munkatempó. A nagyüzemi mezőgazdasággal megjelent a vegyszerezés. A rovarölők megjelenésével a rovarok száma erősen megfogyatkozott, mely fontos táplálékforrás a fécáncsibék számára, főleg az első hetekben.

A gyomirtók használatával pedig eltűntek a gyomtársulások. A vetések „tiszták”, csak a kívánt kultúrnövény él a területen, pedig a fécánok legfőbb tápláléka a gyommagvak, csírák, a gyomos területek pedig jó búvóhelyül is szolgálnak. Kimutatták, hogy egyes vegyszerek meddőséget okoznak a fécánoknál (Kun 2011).

2.7 Tenyésztési eljárások

Már több mint száz éve alkalmazott eljárás a félvad tenyésztés. Napjainkra már kialakult technológiák vannak a fécán tenyésztésre. Megkülönböztetünk félvad, félintenzív és intenzív nagyüzemi tenyésztést

2.7.1 Félvad eljárások

2.7.1.1 Fécános kertek

Fécános kertek lényege, hogy egy 5-10 ha-os bekerített területre kihelyezik a kurtított szárnyú törzsállományt 1:5 ivararányban a tyúkok javára tavasszal, a szaporodási idő kezdetén. A madarak nem tudják elhagyni a területet, a tyúkok itt költenek, s nevelik fel csibéiket. Miután a törzsállomány kivedlette a levágott szárnytollaikat és röpképesekké válnak, szétszélednek a területen.

2.7.1.2 Kotlóssal való keltetés és nevelés

Kotlóssal való keltetés és nevelés esetén a területen összegyűjtötték az elárvult fészkeket, majd azt kotlóssal kikeltették és neveltették fel a területen. Ehhez megfelelő mennyiségű és minőségű, betegségtől mentes kotlókra volt szükség (Pechtol 1983). Nagyon erős ragadozó kontrollra is szükség volt, hogy eredményes legyen az állomány természet szerű keltetése, nevelése. Ezzel a módszerrel tulajdonképpen vad fécánt neveltek, ami jó eséllyel részt vett a szaporodásban is. Később annyiban változott a módszer, hogy a kotlósokat csak

neveltetésre használták. A tojások keltetése intenzív módszerrel történik, a kikelt csibéket adoptálták.

Kezdetben teljesen kontrollált területen voltak, majd miután a kotlós és csibék teljesen össze szoktak, akkor kikerültek szabad területre, ahol a tyúkok zárva tartották, a csibék pedig kezdetben egy kisebb területen mozoghattak. Miután akkorák voltak, hogy már ki tudtak repülni az elzárt részokról, kinyitották őket s a csibék szabadon mozogtak, de a zárva tartott kotlósokhoz mindig visszatértek. A csibék egyre messzebb távolodnak el a tyúkoktól, s fedezik fel környezetüket. Mikor a csibék elérik a 4-5 hetes kort, egy-két jól repülő kotlóst, amelyek jól is hívnak szabadon engednek, a többit elviszik a területről. A szabad kotlósok feladata a csibék megtanítása a felgallyazásra. A többi kotlós eltávolítására azért van szükség, mert azok mivel ládában vannak, lent tarthatják a csibéket éjszakára maguk mellett, s a cél az lenne, hogy minél hamarabb megtanulják az éjszakai felgallyazást, mely biztonságot nyújt néhány ragadozó ellen éjszaka.

A kotlósok beszerzése egyre több gondot jelentett, egyre kevesebb volt a háztáji gazdaságokban jól kotló baromfi, áttértek tojó tyúkokra, amelyek nem kotlottak jól, valamint a tyúkok mérete is nagyobb lett, s bár a jóval nagyobb testű pulyka is jól használható fécán nevelésre, ennek ellenére a legjobbak mégis a kisebb testűek. Ráadásul ezzel a módszerrel kevesebb csibe nevelhető.

2.7.2 Félintenzív eljárások

Ezeknek az eljárásoknak a lényege, hogy a géppel keltetett csibék neveléséhez a zárt teremfűtéses módszernél kevésbé intenzív módokat alkalmaznak:

- PB gázos technológia, ahol a kotlós melegét egy PB gázzal működő hőszugárzó helyettesíti. Ezek közül a legáltalánosabb az angolházás módszer.
- Fekvőkéményes nevelés, ahol a nevelőházon végig futó kémény adja a meleget. Előnye, hogy így több nevelőtér fűthető egyszerre.
- Etázsfűtéses technológia, melynél a padlózatba futó csövekben keringő, kazán által fűtött meleg víz adja a hőt.
- Fóliasátras nevelési módszer, melynél néhány évig működő fóliasátrakban történik a nevelés. Elő- és utónevelésre is használható. Gyakran kombinálják félintenzív eljárásokkal, úgy, hogy a sátrak kifutóként funkcionálnak. Beruházási költsége alacsony, de kis számú csibe felnevelését teszi lehetővé.

2.7.3 Intenzív nevelés

Az előzőekben felsorolt módszerek leginkább irányított nevelése. Lényege, hogy az ember által irányított, zárt térben történik a tojtás, keltetés és nevelés. Mindez egy tenyésztelepen történik, ami általában rendelkezik törzsállománnyal is, mely biztosítja a keltetéshez a tojást. A csibék nevelése 3 szakaszban, elő-, közép- és utónevelés történik. Az előnevelés szakaszában a legérzékenyebbek a csibék, ilyenkor a legnagyobb a mortalitás, tehát nagyon oda kell figyelni az fácán csibék igényeinek kielégítésére. A középnevelés szakaszában a csibék tere megnövekszik és kimehetnek a kifutókba is, ha pedig fáznak, akkor a házban maradhatnak, így a csibék fel tudnak készülni fizikailag is és tollazatban is a szabad területen való életre. Az utónevelés szakaszában már csak volierben tartják a madarakat, ahol ülfák, bokrok, aljnövényzet segíti a szabad területen való élethez való alkalmazkodást. Innen már a szabad területre kerülnek a madarak, ez a nevelés utolsó szakasza.

Ezzel a módszerrel már nagy számban tudtak előállítani fácánt. Azonban ezek a madarak csak többé kevésbé voltak alkalmasak vadászatra, és az egészségügyi problémák is megjelentek a tenyésztés, nevelés során, mivel nagyszámú állat volt egy helyen össze zárva. Az intenzív módszerrel nagy mennyiségben nevel fácánok lehetővé tették a nagyterítékű vadászatok rendezését. Azonban azok a madarak, amelyek nem kerültek terítékre, csak nagyon kis arányban tudtak hozzá járulni a természetes állományok fenntartásában, szaporodásában.

Voltak próbálkozások a vadászterületre kihelyezéssel, de a természetes állományban nagy károkat okoztak mivel ilyen esetben a tyúkok vadászata is lehetséges volt, s így a szabad területen élő vad törzsállomány tyúkjai is terítékre kerülhettek.

Napjainkban felismerték, hogy a törzsállományok megerősítésére a félvad módszerek sokkal alkalmasabbak, s ugyan még nem sok helyen alkalmazzák őket, de fellendülőben van, amire szükség is van, hisz nagyon sok helyen a természetes állomány már annyira lecsökkent, hogy nem képes megújítani önmagát. Ez azonban nem elegendő, megfelelő minőségű és mennyiségű élőhely nélkül az így felnevelt csibék vagy elvándorolnak a területről, alkalmasabb élőhelyet keresve, vagy ha maradnak is, nem tudnak szaporodni. Szükség lenne élőhely fejlesztésre, kisparcellás mezőgazdasági szerkezetre, táblaszegélyekre, csenderesekre, megfelelő erdősávok kialakítására, ami kedvez a fácánnak, táplálkozó, búvó és szaporodó helyet ad.

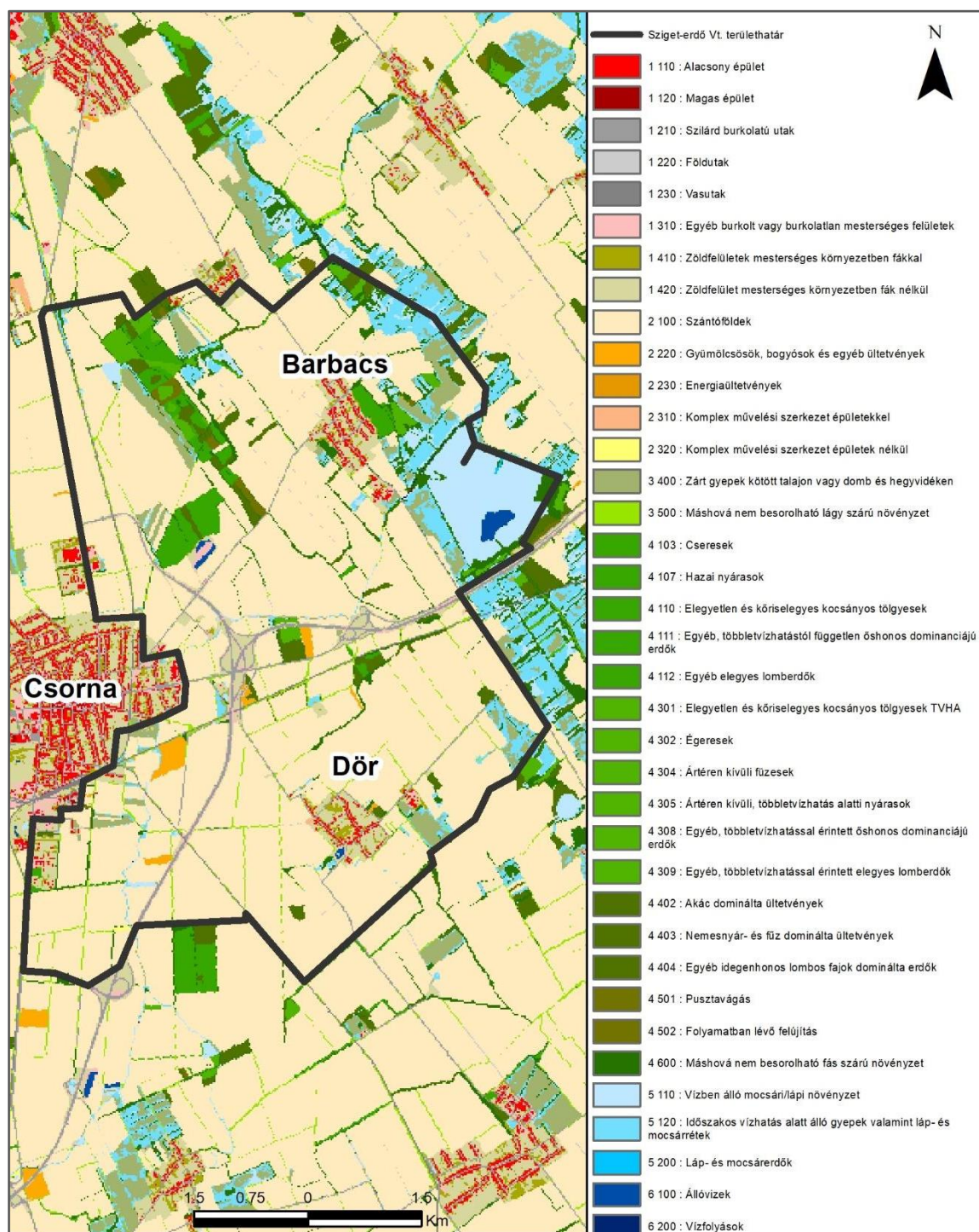
A predátorok elszaporodása is problémát jelent az egyre fogyatkozó fécánállományokra nézve. Egyrészt a ragadozók egy része védelem alatt áll, másrészt a dúvadgyérítés módszereinek szűkülése, valamint a vadászatra jogosultak egy része nem is fektet hangsúlyt ragadozó gyérítésre. Az aranysakál megjelenése, elterjedése szintén újabb gondot jelent valószínűleg.

3 Anyag és módszer

3.1 Vizsgálati terület bemutatása

A kotlóssal történő fácánnevelés vizsgálata a Sziget-erdő Vadásztársaság területén valósult meg.

1. ábra: Sziget-erdő Vt. területe. Alaptérkép: NÖSZTÉP (Agrárminisztérium 2019)

A Sziget-erdő Vadásztársaság 2016-ban alakult meg 13 alapító taggal, akkor még terület nélkül. A 2017-es évben sikeresen nyerte el az 501. számú terület haszonbérleti jogát.

Területe: 3984 ha, tagok száma: 14 fő, hivatásos vadászok száma: 1 fő

Az 501. számú Hanság-mosoni vadgazdálkodási tájegység területének mintegy 93%-a alkalmas vadgazdálkodásra. A vadgazdálkodási tájegység területének közel háromnegyedét (72,7%) borítják szántó- és gyepterületek, az erdő aránya 17,0%.

Ezen tájegység része Sziget-erdő Vt., melynek területe Győr-Moson-Sopron megye északnyugati részén helyezkedik el, teljes területével a megyehatáron belül. A körzet jellemzője a Rábaköz és a Marcal- medence határozottan elkülönülő apróvadas területei, amelyek az Alföld tipikusan apróvadas területeihez hasonló.

Földhasználati kategória	hektár	arány
Erdő	311.44	7.3%
Erdő községi mintatér	54.58	1.3%
Fásított terület	0.38	0.0%
Gyümölcsös	42.42	1.0%
Legelő	120.92	2.8%
Legelő járási mintatér	12.47	0.3%
Legelő községi mintatér	40.14	0.9%
Nádas járási mintatér	129.08	3.0%
Rét	208.72	4.9%
Rét községi mintatér	2.29	0.1%
Szántó	3209.82	75.5%
Szántó községi mintatér	108.5	2.6%
Vasút, műút, folyó	7.92	0.2%
Összterület	4248.68	100.0%

3. táblázat: A vadásztársaság területének földhasználati kategóriák szerinti megoszlása.
Forrás: Földtulajdonosi közösség 2021

A vadásztársaság nettó területe 3984 ha, melynek 8 %-a erdő, a többi mezőgazdasági terület. A szántók főleg kisparcellásak, bár az utóbbi pár évben kicsit növekedett a nagytáblás területek aránya. Termesztett növények főleg gabonafélék, kukorica, repce, kisebb arányban lucerna. A rét, legelő arány jelentősnek mondható, mert közel 12 %, bár ennek eloszlása egyenlőtlen, a terület 1/5 részén koncentráltan van jelen.

A vadászterület 10%-a Fertő-Hanság Nemzeti Park részét képezi, amelybe beletartozik többek között az úgynevezett Barbacsi tó, mely náddal körülvett, emberi tevékenységtől viszonylag háborítatlan terület.

A mezőgazdasági területeket erdősávok, bokros árkok, csenderesek tarkítják, bár ezek aránya is csökkent az utóbbi pár évben, sajnos az egyre intenzívebb gazdálkodás miatt beszántják a bokros területeket, az erdősávokat pedig kitisztítják, eltűnnek a cserje szintek. A terület jellegét tekintve apróvadas, fácán, mezei nyúl, őz alkotja az uralkodó fajokat. Gím és vaddisznó váltó vadként van jelen.

3.1.1 Domborzat, vízrajz

A vadászterület sík, tengerszint feletti magassága 112-128 m között van. Fontosabb folyó- és állóvizek a Keszeg-ér és Barbacsi tó, valamint az M85 gyorsforgalmi út építése kapcsán alapanyag bányászata miatt egy nagyobb és egy kisebb tó. Ezek mellett az árkokban nagyobb esők, csapadékosabb időszakok után hosszabb ideig vizet talál a vad. A terület vízellátottsága jónak mondható.

3.1.2 Talajtípusok

Többféle talajtípust is megtalálunk a területen, lápos réti talaj, réti öntéstalaj, kotus láptalaj, agyagos- vályogos homok, ami kavics vagy agyag alapkőzeten található. A talajok vízmegtartó képessége nem kifejezetten jó. Az ezeken a talajtípusokon kialakult növénytársulások első sorban az apróvad és az őz számára biztosítanak megfelelő életfeltételeket (Süle 2015).

3.1.3 Éghajlat

A területnek kontinentális a klímája, meleg nyár, hideg tél jellemzi. Évi középhőmérséklete 9.5 °C, uralkodó szélirány ÉNy-i. A tavasz és az ősz csapadékos. A területek egy részén csapadékos időben megáll a víz és hosszabb ideig megmarad, ez kevésbé kedvez a szaporodási időszakban, mert ez fészekpusztulással járhat.

Az utóbbi pár év időjárása kicsit változott, egyrészt gyakoribb a hirtelen nagymennyiségű eső, mely mind a fészkek, mind a fiatal állatok számára veszélyes. A nyár végi, ősz eleji csapadék szegény időszakban pedig ivóvíz hiány léphet fel. A téli időszakot enyhébb hőmérséklet és kevés hó jellemezte, ez kedvező lehet az apróvad, így a fácán számára is. A késő tavaszi fagyok problémát okozhatnak a tojásrakás idején, károsodhat a tojások egy része. Ez többek közt azért is jelenthet problémát, mert ha a tojások nem pusztulnak el, a fácán tyúk megüli azokat, de a károsodott tojások vagy ki sem kelnek, vagy a kikelő csibék gyengék, életképtelenek lesznek, így a fácántyúk csak kevés csibét vezet, kevesebb az éves szaporulat. Ha viszont a fészkek elpusztul, a tyúk újabb fészket rakna, igaz kicsivel kevesebb számú tojással, de sikeres költés esetén még így is nagyobb számú csibe kelhet, és nőhet fel.

3.1.4 Mezőgazdasági jellemzők

A terület nagy része szántó. erdő, nádas és vízfelület viszonylag kis arányban van jelen, míg a rét, legelő aránya a területhez viszonyítva magas. A szántóterületeken legnagyobb mennyiségben gabonaféléket termesztenek, valamint kukoricát, kis százalékban repcét és napraforgót vetnek. A vadászterület nagy részén még viszonylag kisebbeknek mondhatók a tábla méretek, csak egy-egy nagyobb tábla található.

3.1.5 Apróvad szempontjából fontos élőhely jellemzők

Rovar táplálék kínálata, mely a szárnyas vadfajok számára elengedhetetlenek, mivel csibe korban az életszakasz első heteiben elengedhetetlen számukra és később a növekedés szakaszaiban, illetve felnőtt korban is fontos szerepet játszik az étrendben. Csibe korban limitáló faktor, hiánya növeli a mortalitást.

Növényi táplálék kínálata egyrészt közvetve fontos, hiszen a szárnyas apróvad számára fontos ízeltlábúak táplálékául többségében a növények szolgálnak, másrészt közvetlenül is hatással vannak, hiszen a szárnyasok a későbbi életszakaszokban főként növényi részekkel, magvakkal táplálkoznak, s ezek közül is a gyommagvak meghatározóak.

Élőhelystruktúra változásai erősen kihatnak az életközösségekre, hiszen bizonyos tájjelemek eltűnésével csökken a diverzitás, ezzel együtt a megmaradó fajok egy része sérülékenyebbé válik a környezeti tényezőkkel, hirtelen változásokkal szemben.

A mezőgazdasági technológiák fejlődése is erős hatással van az apróvadállományra mind a kemikáliák használata mind a gépesítés jelentős hatással lehet az apróvadpopulációk alakulására (Fragó 1997).

3.1.6 Ragadozógyérítés

A dúvadgyérítésnek óriási szerepe van az apróvad gazdálkodásban. A róka, kóbor macska, kóbor kutya, borz és a varjúfélék (dolmányos varjú, szajkó, szarka) jelentős veszélyt jelentenek a fészekaljakra, csibékre, egyes fajok a felnőtt madarakra is. Mindenképp hatalmas hangsúlyt kell fektetni a dúvad fajok alacsony szinten tartására. A társaság igyekszik a lehető legjobb munkát végezni. Tél végén a koslatási időben éjszakai lámpás gyérítéssel, majd tavaszi intenzív kotorékozással igyekszik csökkenteni a róka állományt. Nyáron, aratások után a rókák szívesen vadásznak a tarlókon, ilyenkor a még óvatlanabb fiatal példányok könnyebben elejthetők, illetve egész évben csapdázással egészítik ki a gyérítést.

A varjúfélék gyérítésének első mozzanata a kotlási időben (külön engedéllyel) koppintásos módszerrel a fészekből kiugró felnőtt madarak elejtésével igyekeznek csökkenteni a fészkelő párok létszámát. Aztán a Larsen csapdákkal majd létrás varjú csapdával igyekeznek az állományt alacsonyan tartani. Szajkó és szarka többségében a társas apróvad vadászatokon a hajtásokba megszorulva kerülnek terítékre.

Nem szabad megfélekedni a nyestről sem, ügyes vadász, és nem csak a földön, hanem az éjjel felgallyazó apróvadat is sikeresen elejti, és a felnőtt madarak is potenciális táplálékot jelentenek számára. A vadásztársaság a nyestek elfogására is helyezett ki testszorító csapdákat.

A vadásztársaság területén 2020/21-es vadászati évben csapdával fogtak egy arany sakált, valamint ugyanezen a területrészen cirok silózáskor elejtésre került még egy példány, egyet megsebesítettek, 1db elmenekült. A példányok fiatalok voltak, azóta több egyedet nem érzékelték ugyan, de a társaság külön figyelmet fordít ezen ragadozóra, figyeli az esetleges megjelenésének nyomait.

3.1.7 Apróvadgazdálkodás szempontjából fontos tényezők

Az apróvad gazdálkodás során több dologra oda kell figyelni, amelyekkel jobba lehet tenni az élőhelyet az apróvad számára, ezzel segítve a túlélésüket, szaporodásukat, utódnevelésüket.

Fontos az útszélek, vasút partok, árokpártok, gát oldalak védelme. Ezen területek kezelői kaszálással tartják rendben őket. Ezek a területek azonban remek táplálkozó és búvó- és fészkelőhelyül szolgálnak a fácánok számára. Amennyiben sikerül elérni a kaszálások késleltetését, esetleg elhagyását, kiváló élőhelykét szolgál.

Szintén fontos a földutak védelme. Ezek a nem szilárd burkolatú utak többé kevésbé növényzettel borítottak, melyek szintén jó táplálkozási helyet biztosítanak a fácánok számára, valamint a száraz időszakokban kiváló porfürdőzési lehetőséget nyújtanak a madaraknak, ami fontos számukra a külső élősködőktől való megszabadulás miatt. Eső után pedig szívesen mennek ezekre a helyekre szárítkozni, napozni, melegedni. Nagy jelentősége van csibe korban, mert ha nem tudnak megszáritkozni hamar, akkor felfáznak, ami gyakran elhulláshoz vezet.

A területen található elhagyott gyomos sávok, gyomfoltok remek táplálkozó, búvó és fészkelő hely a fácánok számára, ezért ezek védelme fontos feladata a vadgazdálkodónak.

A táblaszegélyek kaszálásának, esetleg aratásának elhagyása szintén nagyon fontos lenne. A fácán fészkek nagyrésze a pillangós és gabona táblák 15-20 m-es szegélyében találhatóak. Ha ezeknek a részeknek a kaszálásának, aratásának késleltetését netán elhagyását sikerül elérni, a többségük megmenekül. Ugyancsak ezek a sávok adják a táplálék nagy részét is, hiszen a mezőgazdasági területekről a kaszálással, betakarítással a fitomassza szinte 100%-t, az ízeltlábúak jelentős részét eltávolítják a területről.

Vegyszermentes sávok kialakítása szintén nagy jelentőséggel bír, mivel a kemikáliák a gyom és rovar világot jelentősen megtizedelik. Az ízeltlábúak azonban a csibék első kéthetes korában elengedhetetlen táplálékot jelentenek.

Vadföldek létesítése elengedhetetlen. A jelen kor mezőgazdasági gyakorlata miatt egyre jobban beszűkül az élőhely az apróvad számára. A megfelelő élőhely kulcsfontosságú. A vadásztársaság igyekszik minél több élő helyet biztosítani, kialakítani, megőrizni, ennek egyik mozzanata vadföldek létesítése. Sikeresen pályáztak és összesen 3 ha területet alakítottak ki.

A Lajtamag Kft.-től vásárolt vadlegelő keverékkel vetették be, melyek növényösszetétele megfelelő élő, búvó, táplálkozó és fészkelő helyet biztosít a fácánok számára. A területek kialakításánál figyelembe vették, hogy a sávszerű elhelyezkedés a legmegfelelőbb. Ezért a gazdákkal megegyezve a táblák szélén, lehetőleg keskenyebb erdősávok mentén 10-12 m szélességben alakították ki. A fenntartó kaszálások időpontját a társaság határozhatja meg, így figyelembe tudják venni a költési és csibenevelési időszakot. Az erdősávok alkalmas felgallyazó helyek.

A fasorok, cserjések védelme szintén elengedhetetlen. A cserjések, fasorok többé-kevésbé aljnövényzettel is rendelkeznek, amelyek viszonylagosan háborítatlanok a mezőgazdasági

tevékenységektől, így táplálkozó, búvó, fészkelő helyet biztosítanak az apróvad számára. Gyakran találhatók benne hangyabolyok, melyeket a fécántyúk megkapar, felszínre hozva a hangya bábokat, lárvákat, amiket aztán a csibék előszeretettel fogyasztanak.

A mezőgazdasági munkák során is kiváló búvóhely, éjszakára felgallyazó lehetőség. A vadgazdálkodási berendezések elhelyezésére szintén kiválóak.

3.1.8 A terület vadállománya

A terület jellemzően apróvadas. Viszonylag magas a fécán és a mezei nyúl állománya, azonban a mezőgazdasági környezet és az élőhelyek fogyása miatt sérülékeny a törzsállomány, egy-két kedvezőtlen év nagy károkat tud okozni. Összességében állományuk csökkent a területen.

Mezei nyútból éves szinten 350 db körüli a teríték, fécánkakasból 200-250 között mozog. Az őz populáció is erős, bár közepes minőségű, nagyvad fajok közül az őz a legjelentősebb. Éves teríték 60 bak, 120 tarvad, bár az elmúlt vadászati évben és az ideiben is a tarvad létszámának növelése érdekében, és mert eltolódott az ivararány a bakok javára erősen, a hatósággal egyetértésben erősen csökkentették a tarvadkilövést, 120 helyett csak 40 db a terv. Megtalálható még a területen gímszarvas és vaddisznó is. Szarvas a vegetációs időszakban nagyobb létszámban jelenik meg táplálkozni, de jelenléte hektikus, váltóvadként van jelen, mint ahogy a vaddisznó is. Szarvasból az éves teríték 10 bika és 30 tarvad körül mozog, vaddisznóból pedig éves szinten 25-30 db-ot lőnek.

A terület fécánállománya közepesnek mondható, melyet igyekeznek növelni a társaság. A növelést pedig élőhely fejlesztéssel, a törzsállomány megerősítésével, erős dúvadgyerítéssel igyekeznek elérni, nem pedig a vadászat intenzitásának csökkentésével. Csak kakasra vadásznak a területen, ezzel is kizárva azt, hogy a törzsállomány tyúkjai áldozatul essenek. A fécán vadászati jelentősége egyre növekszik, főleg a vad madaraké. A társaság külön odafigyel, hogy a fécánok számára minél több és jobb élőhelyet biztosítsanak, hozzanak létre, az előzőekben már leírtak alapján a meglévő fasorok, cserjesorok, utak, szegélyek védelmével, újak kialakításával, vadföldek kialakításával kifejezetten a fécánok számára. Ezeken a területen csak a legszükségesebb agrotechnikát használják, ami csak kaszálást jelent, aminek idejét is eltolják július közepére, ennek több oka is van, egyrészt a fészkek védelme, illetve a csibék rovar táplálékának védelme érdekében, valamint az e tájra jellemző júliusi csapadék miatt. A kaszálás után hamar érkező eső gyors újra zöldülést eredményez,

ami az augusztusi szárazabb időszakra magasabb növényborítottságot ér el, így segítve ebben az időszakban a madarak túlélését.

Fontosnak tartja a társaság az aszályos években az ivóvíz biztosítását, valamint a kiegészítő takarmányozást. Az etetéseket úgy időzítik, hogy mire az őszi aratásokkal a táplálék erősen csökken, arra az időre az etetőknél már találjanak mindig élelmet és egészen a dürgési időszak közepéig üzemeltetik is őket.

3.2 Módszertan

A fécán nevelés először a szabad természetben gyűjtött mentett tojásokra támaszkodott. Összegyűjtötték kaszálások előtt a tojásokat, hogy ne vesszenek oda, s kotlósok alá tették őket, amik kikeltették és nevelték a csibéket. Ekkor még rendelkezésre állt megfelelő mennyiségű és minőségű vad törzsállományból származó fécán tojás is és kotlós is. Később aztán ahogy felmerült az igény nagyobb mennyiségű madár nevelésére, intenzívebb fécánnevelési technikákat kezdtek alkalmazni.

A Sziget-erdő Vadásztársaság azért kezdett bele a kotlóssal való nevelésbe, mert bár helyben található egy magánkézben levő fécán nevelő, ahonnan könnyen be tudtak szerezni egész jó minőségű nevelt madarat, de ezek a fécánok sajnos, mint ahogy a legtöbb intenzív nevelésből kikerült madár, a kihelyezést követően elindult és elvándorolt. Nagyon sok közülük a ragadozók áldozatául esett, mivel zárt térben nevelkedtek, nem tanulták meg a védekezési technikákat, óvatlanok voltak. Tehát az így nevelkedett madarak a tapasztalatok szerint nagyon ritkán gyarapították a törzsállományt. A vadásztársaság célja pedig az volt, hogy a törzsállomány erősítésére neveljen ugyan kisebb számú, de a vad madarak tulajdonságaival szinte teljesen megegyező fécánokat. Ezért úgy döntöttek, megpróbálkoznak kotlóssal való neveléssel.

Mivel vadon élő állományból már nem lehetett tojást gyűjteni, hiszen messze nincs annyi a területen, így nem gyűjtött tojásokon ültettek kotlókat, hanem a helyi fécánnevelővel kooperáltak, tőle szereztek be a csibéket, amiket adoptáltak kotlósok alá.

Az adoptálás folyamata a kotlók kiválasztásával, beszerzésével kezdődik. Jelen esetben a kotlósok a társaság 4 tagjának tyúkállományából kerülnek ki, tehát nem kell keresni, egyszerűbben megoldott. A tyúkok többsége egy helyről származik, egy kb. 60 tyúkot számláló állományból, a másik 3 hely kiegészítő, vésztartalékként funkcionál, amennyiben nem lenne épp elegendő kotlós.

A tyúkok beállt állományokban élnek, ahova nem érkeznek kívülről sem új tyúkok, kakasok, sem új csibék. Ennek egészségügyi okokból van jelentősége, így kisebb a fertőzések esélye, emellett természetesen orvosi felügyelet alatt is állnak.

Az állományok önfenntartóak, a tyúkok egy része megkotlik és saját csibéit neveli fel, így is szelektálva az állományt a jó kotlási, nevelési hajlamra. Többségük törpe tyúk, de van közepes és nagytestű egyed is.

Nem szabad neveléshez használni olyan tyúkokat, melyek lábrühesek, baromfitífuszosak, baromfipestisesekek, gümőkórosak, baromfikolerásak, ezekre kifejezetten oda kell figyelni, mert ha a betegség bekerül a vadállományba, hatalmas károkat okoz. Mielőtt fécán nevelésre használnánk őket, külső és belső paraziták ellen érdemes kezelni őket, valamint enyhébb antibiotikum kúrának alá vetni őket, így csökkentve a kotlósok általi csibe megbetegedés kockázatát.

Általában a csibék érkezése május vége és június közepe közötti időszakban történik. Erre az időszakra kell legyen 30-40 jó kotló. A kotlás időjárástól is függ, de azért valamennyire lehet időzíteni. Ha a tyúkok alól mindig összeszedi az ember a tojást, kevesebb tyúk ül meg, azonban, ha a fészekben marad tojás, abban az esetben megindul jobban a tyúkok kotlási hajlama. Tehát az adoptálás kívánt időintervalluma előtt 3-4 héttel hagyni kell a fészkekbe tojást, s így nagyobb eséllyel lesz elegendő kotlós a tervezett időszakban.

Arra is célszerű oda figyelni, főleg a törpe tyúkoknál, nem szeretik, ha kimozdítják a fészkükről és áthelyezik egy másikba, ilyen esetben gyakori, hogy az új fészekben nem kotlik. Ezért fontos az, hogy a kotlók alá a csibéket vagy az eredeti kotlási helyükön tegyük alájuk, vagy olyan módon kell a megültetést megoldani, hogy a megkotlott tyúk a fészkével együtt mozgatható legyen. Erre azt a megoldást használhatjuk, hogy a tyúkok fészkei mozgatható ládába, edénybe, legyenek, amik lezárhatóak. Itt megoldásként megfelelő méretű műanyag virágcserépeket használnak. A folyamat úgy zajlik, hogy miután egy tyúk megkotlott egy ilyen cserépben, pár nap után a tetejét kartonpapírral letakarva a cserépet kotlósostól áttelepítik egy fedett, árnyékos helyre, ahol nem zavarja a többi tyúk, és ott kotlik a kívánt ideig. Ezt a külön helyet a tyúkoknak meg kell szokniuk, először gyakran nem ülnek maguktól vissza a fészkekre az új helyen, meg kell fogni és vissza kell tenni őket s lefedni, mert a kotlók a régi helyükre igyekeznének vissza, s az is előfordul, hogy bár a régi helyén tökéletesen ült, elmozdítva az új helyen viszont elhagyja a kotlást. De még így is jobban megéri ezzel bajlódni, mert a kellő időben pontosan tudjuk mennyi kotlós alá tudunk csibét

adoptálni, s az adoptálás biztos és nyugodt körülmények között tud megtörténni. A cserepek méretét úgy kell meghatározni, hogy a tyúk kényelmesen elférjen benne, de ne legyen túl nagy mert akkor a csibék könnyen messze mehetnek tőle és főleg a kikelt naposcsibék adoptálásakor a kiscácánok kiszaladhatnak a tyúk alól és mivel még nem alakult ki a tyúk-csibe kapcsolat, esetleg nem mennek vissza a tyúk alá melegedni, s megfázhatnak, kihűlhetnek. A virágcserepek formája is előnyös, mivel hengeresek, nincs sarok, ahova a csibék behúzódhatnak s ottmaradva szintén megfázhatnak, kihűlhetnek. Higiéniai szempontból is előnyösek, könnyen tisztíthatóak, fertőtleníthetők és újra használhatóak. Minden nap egyszer, vagy a reggeli vagy az esti órákban a tető levételével a kotlók leszállhatnak a fészkekről, hogy egyenek, igyanak.

A kotlók 4-5 hétig kotlanak, de jobb, ha 3 hétnél tovább nem kell várniuk a csibékre, egyrészt mert a tyúk kotlási ideje 21 nap, s minél jobban nyújtjuk a kotlás idejét annál nagyobb az esély, hogy abba hagyja, másrészt le is gyengülnek az állatok, ami nem jó a nevelés szempontjából.

Az adoptálás folyamata úgy zajlik, hogy a már jól kotló tyúkok alá először 5-5 db már csipogó tojást tesznek, másnap reggel pedig a testméretnek megfelelő számú már kikelt csibéket még tesznek a tyúkok alá. Ugyan kicsit nehezkesebb így, de sokkal biztosabb, szinte teljesen 100 %, hogy a tyúkok nem fognak ellenségesen viselkedni a csibékkal s nem verik agyon őket, hiszen a tyúk alatt természetes módon is kelt ki kiscácán.

Miután megkapták reggel a többi csibét a kotlósok, még estig a fészekben maradnak, hogy össze szokjanak az újonnan érkezett csibék is az „anyjukkal”, s késő délután kerülnek aztán a telepre ki, a helyükre.

A házakat addigra már felkészítették a madarak fogadására, száraz moha van benne, s az etető itató tálak frissen feltöltve. Ekkor még a csibék és a kotlós is csak a házban tudnak tartózkodni, a kifutó panelhez vezető nyílás egy plexi lappal le van zárva. Ennek azért van jelentősége, mert a csibék és tyúk összeszokása még nem tökéletes, s a csibék, ha nagy területen szét tudnának széledni, gyakran előfordulna, hogy a jobban elkóborló egyedek kihűlnek, elpusztulnak.

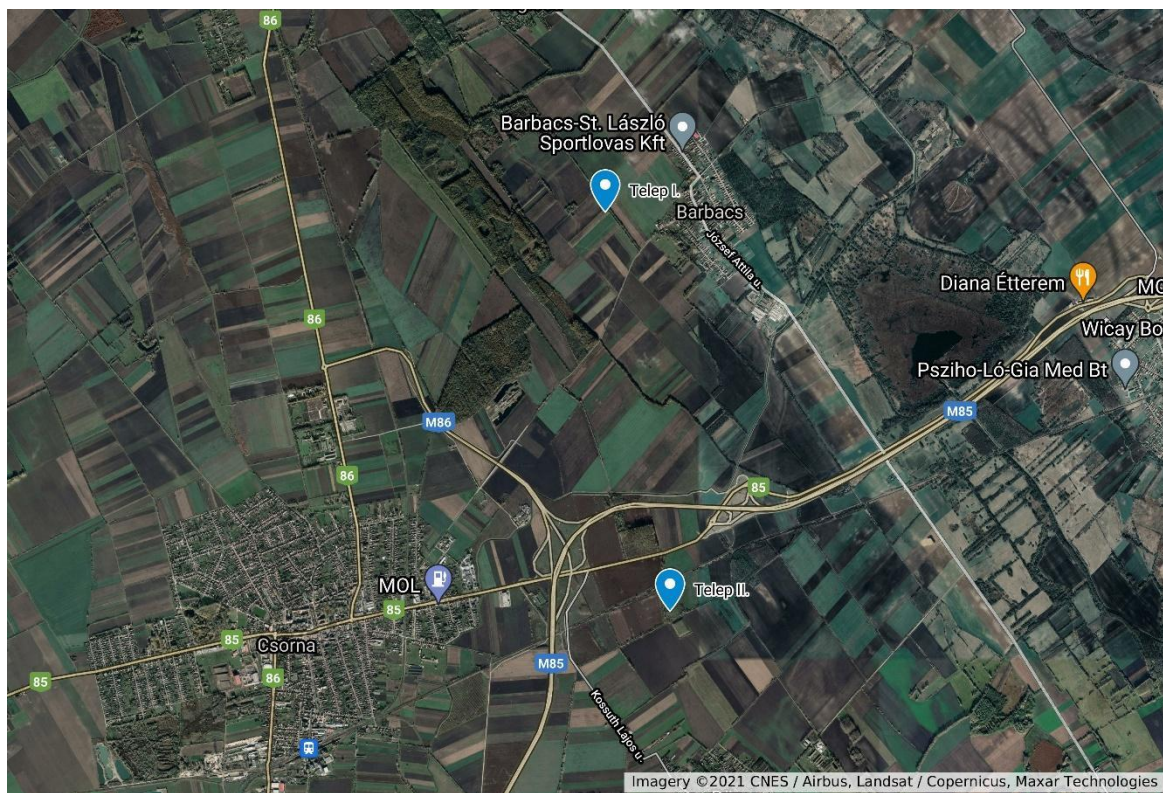
Két telephelyen foglalkozik kotlóssal neveléssel a vadásztársaság, egyrészt, hogy ne egy helyen kerüljön felnevelésre az 1000-1200 napos csibe, másrészt, hogy a vadászterület nagyobb részét érintse kotlóssal nevelés, a meglévő törzsállomány erősítés. Mindkét hely kiválasztásánál az egyik fő szempont az volt, hogy lehetőség szerint a vadászterület közepén

helyezkedjenek el, mert így a fácánok a széledés folyamán biztosabban maradnak a társaság területén.

Szintén fontos kritérium az élőhely. Ennek azért van jelentősége, mert ha nincs elegendő és megfelelő élőhely, a madarak nem maradnak, keresnek számukra megfelelő helyet.

Figyelembe vették az elhelyezésnél azt is, hogy lehetőleg könnyen és gyorsan megközelíthető legyen.

Az 1., számú egy keskeny nemes nyarasban került elhelyezésre, ami már átesett ritkításon is, így sűrű aljnövényzet található benne, főleg szolidágó és magas fűfélék, és amely mezőgazdasági kultúrákkal van körbe véve, és merőlegesen rá egy fasor található, ami a fácánok széledését segíti. Az erdősáv mellett egy 12 m széles, 1 ha nagyságú, kifejezetten a fácánok számára vetett vadlegelő keverékkel bevetett terület van. Az erdősáv egy több has szolidágós, füves, vesszős területbe vezet. A nyaras 600 m-es körzetében található még két kisebb, szintén a fácánok számára kialakított szintén vadlegelő keverékkel bevetett terület, mely a késleltetett kaszálással alkalmas mind bűvó, mind élő mind fészkelő helynek. A környező mezőgazdasági területek jellemzően kisparcellásak.

2. ábra: A fácántelepek elhelyezkedése. Alaptérkép: Google Maps 2021

A 2. számú telephely egy 1 ha-os magas füves, gazos terület bodzabokrokkal tarkítva, egyik végében bokros, akácfás területtel. Több oldalról fás, bokros sávok csatlakoznak bele, valamint a rehabilitált csornai szeméttelap füves dombja is szomszédos vele. A környező mezőgazdasági területek többségében kisparcellásak.

3.2.1 A nevelés során szükséges berendezések

Nevelő ládák

A nevelő ládák 60x60 cm alapterületű, gyalult és festett deszkából készültek, a könnyebb tisztántarthatóság és fertőtleníthetőség, valamint időtállóság miatt, melyek billenthető plexi tetővel vannak ellátva. Az ajtó csúszósínes plexi, hogy az első pár napban, amíg be vannak zárva a nevelő ládába fényt kapjanak a madarak. Minden házhoz tartozik egy háromszög alakú kifutó panel, tetején műanyag hálóval. A panelt a szükséges időre facsavarral lehet rögzíteni a házhoz, így biztosítva, hogy ne tudjon elmozdulni, amikor pedig szükséges elhúzni, a facsavar könnyű eltávolításával ez gyorsan és egyszerűen megtehető.

Tartozik még egy rácsos ajtó is a házhoz, mely azt a célt szolgálja, hogy a kotlóst benntartsa a házba, míg a csibék ki-be tudnak járkalni rajta. Ennek akkor van jelentősége, mikor már a panelek el vannak húzva a háztól, a csibék szabadon mozoghatnak a területen. A panelek elhúzása, a csibék 2-3 hetes korában történik meg. A házak mindig úgy helyezkednek el, hogy lehetőleg árnyékban is legyenek, de legyen lehetősége a madaraknak a napozásra. A telepeken csak annyi területet kaszálnak ki amennyi a legszükségesebb, hogy a csibék bújó, védekező ösztöne mihamarabb kialakuljon és amennyiben a tyúk riadó hangot hallat, minél gyorsabban fedezékbe húzódhassanak, mert a szárnyas ragadozók a nyílt tereken nagyon könnyen tudnak zsákmányolni. 20-20 nevelő áll rendelkezésére a társaságnak, ezt a két telep közt nagyjából fele-fele arányban osztják el.

1. kép Nevelő láda és panel.

2. kép Nevelő telep villanypásztorral.

Az elhelyezésnél fontos szempont, hogy a ládák lehetőség szerint vízszintesen, vagy inkább kicsit az ajtó felé lejtve legyenek, ha esetleg felborítja az itatót a kotlós, akkor a víz kifolyjon. Amire még nagyon oda kell figyelni az az, hogy a házakhoz csatlakozó panelok résmentesen legyenek elhelyezve és csatlakoztatva a házhoz, mert a csibék minden lyukat megtalálnak és kibújnak idő előtt s elveszülődnek. Nem csak a ház és panel közti résekre kell oda figyelni, hanem a panelok alja és talaj találkozására is, ott sem lehet rés, mert a csibék azonnal megtalálják és kibújnak.

Etető, itató

Mindig az életkoruknak megfelelő etető és itató edényekre van szükség, amikor kinövik a csibék, másra cserélik. A napocsibéknek a lehető legkisebb önitatókat használnak, mivel nagyon oda kell figyelni, hogy a csibék bele ne fulladjanak a vízbe. Szinte még a legalacsonyabb, legkisebb vízbe is képesek bele fulladni, vagy ha bele nem is fulladnak, bele mennek, vizesek lesznek és ha nagyon átáznak akkor sajnos megfáznak könnyen és elhullanak. Az itatás a telephelyeken árnyékban elhelyezett zárt vízestartályból történik, melyet szükség szerint friss vizes tartályra cserélnék.

Etető tálnak kezdetben virágcserep alátéteket használnak mivel a kotlós így könnyebben megtanítja a csibéket az evésre, s a naposcsibék a kezdeti kevéssé céltudatos mozgásaik során bele-bele mennek az etetőbe, s ott csipegetni kezdik a tápot. Arra azonban figyelni kell, hogy az etető tálak gyakran legyenek tisztítva, mert a fehérjedús táp könnyen romlik, s a csibék is belepiszkítanak. Az etető és itató tálak szokásos napi elmosásán túl, még külön heti egyszer kifejezetten erre a célra kifejlesztett fertőtlenítővel is átfertőtlenítik őket. Miután már nagyobbak önetetőből kapják a tápot, később a telepen levő palás etetők alá is kerül önetető és önitató, hogy megtanulják hol keressék az élelmet majd, ha szétszéledtek a területen.

3.2.2 Takarmányozás

A csibék neveléséhez, a helyi fécán nevelő vezetője által ajánlott, kifejezetten a fécánok igényeinek megfelelő összetételű, magas fehérjetartalmú keveréket kapnak. Az első 4 hétben morzsázott indító tápot kaptak tisztán, majd ezután apró granulátumú nevelőt. 8 hetesen a telephelyeken levő palás etetők alatt már a táp mellett búzát is kapnak, 10-12 hetesen pedig kukoricát is.

Megnevezés	Mértékegység	Purina® fécán extra indító tak. kev.	Purina® fécán extra nevelő tak. kev.
Nedvesség max.	%	14,00	14,00
Nyersfehérje min.	%	28,00	23,00
Nyersrost max. TAG	%	4,50	5,00
Nyerszsír min.	%	2,50	2,50
Lizin	%	1,55	1,10
Methionin	%	1,00	0,40
M+C	%	1,10	0,85
Ca	%	1,05	0,85
P	%	0,75	0,68
Na	%	0,17	0,17
A-vitamin	Ne/kg	13500,00	11250,00
D-vitamin	Ne/kg	4500,00	3750,00
E-vitamin	mg/kg	40,50	33,75
E-vitamin eqv.	mg/kg	81,00	67,50
Kokcidiosztatikum**		✓	✓

3. ábra: Alkalmazott takarmányok beltartalmi értékei (Langarden 2021)

A csibék 3 hetes korukig, a panelek elhúzásáig a nevelő házakban kapják a takarmányt és a vizet. A panelek elhúzása után 1 hétig még a nevelőkben maradnak az etetők és itatók, aztán kikerülnek közvetlen a nevelőládák elé, ahol a rácson keresztül a kotlós is eléri a vizet és a táplálékot is. Ezzel egy időben a telep palás etetői alá is kerül önetető és önitató.

Miután a kotlósok beszedésre kerülnek és csak a szabadon engedettek maradnak a telepen, már csak a palás etetőknél történik az etetés, ez 8 hetes koruk körül következik be. Szeptembertől már csak szemestakarmányt kapnak. Ekkorra már az ellenőrző, etető és itató látogatások. Először 2 majd 3 naponta, aztán heti egyre csökken.

3.2.3 Kotlósok a nevelésben

A kotlósok feladata a csibék nevelése, gondozása napos koruktól. Míg szükséges melegen tartják a csibéket. Megtanítják őket a táplálék megszerzésére, ivóvíz keresésére, arra is, hogy mi veszélyes számukra és hogy reagáljanak. Megtanítják a csibéket, hogy éjszakára felgallyazzanak.

Bár a tyúkok mind emberi környezetből, származnak, mégis az emberi közeledést is veszélyként jelzik a kiscácánoknak, ezért a csibék egész kis koruktól megtanulják, hogy féljenek az embertől.

A kotlósok a csibék 5-6 hetes koráig maradnak velük, ezután már csak a szabadon engedett kotlósok vannak a területen. A kotlósok beszedése fokozatosan történik. Először néhány jól repülő törpe tyúkot kiengedünk a ládákból. Ezek a tyúkok szabadon vezetik a csibéket, s jobban is tudnak vigyázni rájuk, hiszen jobban látnak, hallanak, mint a nevelő ládákból maradt társaik. Szép lassan ezen szabad tyúkok köré gyűlik az összes csibe, s bár visszamegy mindegyik a saját anyjához időnként, a területen mozogva mégis figyelnek a kint mozgó kotlósokat is követik. A tyúkok természetes ösztöne, hogy éjszakára felülnek a fára, s miután a csibék már akkorák a szabadon engedett tyúkok elkezdik felhívni este a csibéket. Pár nap alatt a legtöbb csibében kialakul, hogy fel kell gallyazni. Mikor ezt tapasztaljuk, a nevelőkben levő kotlósokat el kell vinni a telehelyről, mert a ládákból levő tyúkok a csibék egy részét lent tarthatják a földön magukkal, ez pedig már nem kívánatos.

Legkésőbb augusztus végén, ha még meg vannak a csibékkal mozgó tyúkok és még nem hagyták el a csibéket, akkor is be lehet fogni és elvinni tőlük, ezután már egyáltalán nincs szükség rájuk.

3.2.4 Kerítés, védelem

Mindkét telep napelemes villanypásztorral van körbe véve, hogy amennyire csak lehet, védje a nevelő teret, a nevelő ládákat a nagyobb testű szörmés ragadozóktól. A villanypásztor 4 soros. A szálak olyan magasságban vannak kihúzva, hogy lehetőleg a portyázó ragadozókat áramütés érje az első találkozáskor, így elriasztva őket a további próbálózástól. A villanypásztor lehetőséget ad a csibék szabad mozgására és a környezet fokozatos felfedezésére. Repülhetnek már egész kicsi koruktól kezdve, nem akadályozza felülről se semmi őket.

3. kép Napelem a villanypásztorhoz.

A villanypásztoron kívül élve fogó csapdák (láda csapda, bőrönd csapda kombinált Larsen csapda) vannak elhelyezve. A társaság egy tagja (nyugdíjas) vállalta, hogy rendszeresen meglátogatja a telepeket nappal is és éjszaka is, ezzel is védve a madarakat a dűvadaktól.

3.2.5 Személyi feltételek

Mivel a vadásztársaság nem rendelkezik nagy anyagi lehetőségekkel, a nevelést teljes mértékben a tagok maguk oldják meg, a telephelyek létrehozásától a lebontásáig. A nagyobb volumenű munkákat közösen végzik el, ilyenek a telep kialakítása, a nevelőládák kiszállítása a területre, azok felállítása, vagy a beszedésük, vagy épp a villanypásztor telepítése. Az adoptálást azok végzik, akiknél van megfelelő kotlós, 3-4 fő.

Miután kikerültek a területre, a nevelőkbe a madarak, onnantól 1 valaki gondozza őket, akadályoztatás esetén alkalmi jelleggel egy másik tag az, aki átveszi a helyét.

4 Eredmények

A nyomon követhetőség érdekében fontosnak tartom a telepeken történtek naplószerű bemutatását, amely a III. mellékletben olvasható. Ebben a fejezetben az eredmények bemutatása szakaszokra bontva, a két telepet együtt kezelve történik.

4.1 Kotlósok megültetése

A kotlósok megültetése műanyag cserepekben (mellékelten fotó) történik. 1-2 kacsatorjáson kerülnek megültetésre, pár nap alatt kiderül, hogy jól ülnek-e. Napi egyszer, esténként kerülnek kiengedésre, hogy egyenek, igyanak. Amelyek pár nap alatt nem szokták meg az új helyzetüket és a gyors evés és ivás után nem ülnek vissza, helyette hosszasan kint vannak, azok vissza kerülnek a többi közé mert nem elég biztosan kotlók.

4. kép „Kotlóládák” csali tojásokkal.

5. kép Kotlók esti etetése, itatása.

6. kép Kotlók a csalitojásokon.

7. kép „Kotlóládák” lefedve.

A fécántelegen minden héten keddre kelnek ki a kiscsibék, mikor összegyűlt a megfelelő számú kotlós, jelzem a telep vezetőjének, aki megmondja melyik kelésből számíthat a társaság csibéire. Sajnos nem mindig jön tökéletesen össze a kotlószám és a rendelkezésre álló csibe darabszáma, mivel nem lehet jóval előre pontos dátummal lekötni, hogy mikorra és hány csibe kell, hiszen nem tudom, hogy mikorra lesz elegendő kotlós. Szerencsére

rugalmas a telep vezetője, s bár mindig ráhagyással tesznek tojás a keltetőbe a megrendelésekhez képest, előfordul, hogy nem sokkal több csibe kel ki, így nem mindig tud az adott nap annyit adni amennyit a társaság szeretne elvinni.

Az első telep 20 db kotlóssal indult, ezek alá a napos fécánok érkezése előtti este 100 db csipogó tojás került. Ha lehetséges csak olyan tojásokat vigyünk, amikben már erős hangon csipognak a kiscécánok és meg is kezdték a tojás feltörését. Ha így teszünk, sokkal jobb a kelési arány a tyúkok alatt. Gyors szállítás után a kotlósok alá kerültek, eddig semmi probléma nem volt tapasztalható.

A csipogó tojások kihelyezését követő nap reggelén kerültek a napos fécánok a kotlósok alá.

Az első telep esetében sajnos csak 319 kikelt naposcsibét kaptam. Kotlósonként 30 csibével számoltam, ami 600 db-ot jelent, helyett a csipogó tojásokkal együtt csak 419 lett összesen. Sajnos ez kotlóssra levetítve nem egész 21 db/tyúk. Ha hozzá vesszük, hogy a csipogó tojásokból sem kel ki 100 %, akkor még kevesebb. Jelen esetben a 100 tojásból csak 4 db nem búj ki, vagy pusztult el, ami nagyon jó arány. A gyors hazaszállítás után a lehető legrövidebb idő alatt az adoptálás megtörtént, az idő közben kikeltek mellé. Ekkor 3 kotlós leselejtezésre került, mert az egyik nem melengette megfelelően az alá tett csipogó tojásokat, és nem mutatott elég erős anyai ösztönöket a kikelt fécán csibék iránt, a másik kettő pedig az alattuk kikelt csibék közül agyon vert párat, ezért nem kockáztathattam meg hogy esetleg az alá tett napos fécánokat is megölik. Így 17 tyúk (15 db törpe, 2 db nagytestű) alá került be a hozott kikelt naposcsibe és a csipogó tojásokból kikelt és életben levő kiscécán. Az induló létszám 421 db.

A 2., telep indításához a naposcsibék telepítése az 1. számú telepnél leírtak szerint történik. Az egyik nagytestű kotlós sajnos nem lett jó, az alá tett csipogó tojásokat nem fogadta el, szétszórt őket, így csibe nem került alá, viszont 3 korábban nem jónak tűnő nagytestű kotlós alá került csibe mert megfelelőnek találtam őket. Csipogó tojás ugyan alattuk nem volt, de az alájuk tett csibéket azonnal elfogadták, kottyogtak nekik, azonnal kiterültek a csibéknek és nem bántották őket. A többi tyúk megfelelően reagált a csibékre. Sajnos most a csipogó tojások nem olyan jól keltek, mint elsőként, a 80 tojásból 22 nem kelt ki. 680 db naposcsibe került szétosztásra. A nappali hőmérséklet az előrejelzések szerint nagyon magas lesz, hőség várható, ki is adták a riasztást. Ez aggodalomra ad okot, az adoptálás első napjai nagyon rizikósak, ráadásul a naposcsibék képtelenek a hőszabályozásra, a nagy meleg nagyon

veszélyes számukra. ugyan a kotlósok árnyékban vannak és a kotló cserepek, hogy szellőzni tudjanak a tetejük félre van húzva jobban.

Sajnos minden igyekezet ellenére nagyon sok csibe elpusztult hőgutában. Nagyon meleg volt, meghaladta a 38°C-ot, ami a kotlólhelyeken valószínűleg még több fokkal több. Voltak tyúkok, amik igyekeztek védekezni, felálltak, hogy kicsit hűvösebb legyen a csibéknek, de mindenhol érzékeny veszteségeket tapasztaltam. A legtöbb elhullás a legjobb kotlóknál volt tapasztalható, akik kitartóan ültek, a csibék pedig ahelyett, hogy kimentek volna alóluk, a tyúk alatt maradtak, így viszont elpusztultak a nagy melegtől. A 113 db elpusztult csibe jelentős része hőgutát kapott.

8. kép Csibék szállítása.

9. kép Adoptált csibék a kotlós alatt.

4.2 Kotlósok és csibék kihelyezése

A napocsibék kotlós alá helyezésének estéjén megtörténik a kotlósok és csibék kihelyezése a nevelő térre a nevelő ládába. A folyamat egyszerű és gyors, a virágcserpeket, amikben a madarak vannak, egy textil darabbal takarom le, hogy út közben ne ugorjanak ki a tyúkok ijedségükbe, és kocsiba rakom. Az út 15 percig tart. A nevelő ládában már benne van a száraz moha, ott vannak a tiszta és fertőtlenített etető és itató tálak, és a telepen van már a friss vízzel feltöltött m³-ös tartály. Egyesével elhelyezem a tyúkokat a csibéikkel a ládába, kapnak azonnal friss vizet és tápot, a nyitható tetőt lecsukom egy botot alá rakva, hogy résnyire nyitva maradjon. Erre azért van szükség, mert a láda kifutóba vezető plexi ajtaja még zárva van, s kell a szellőzés, különben bepárásodik a nevelőben a levegő és vizesek lesznek a csibék, ami nagyon nem kívánatos. A napközben 8 db csibe pusztult el, a nyolcból 6 a két nagytestű kotlós alatt volt, vélhetően kelésgyengeség és taposás volt a pusztulás oka.

A sötétedést megvártam, a csibék rendben beültek a kotlósok alá, mire besötétedett a telep elcsendesedett.

A 2. számú telepre való kitelepítés módszerén a kánikula miatt változtattam, a szokottnál is gyorsabban kellett a kitelepítést végre hajtani. Először is a lehető legrövidebb időn belül ki kellett érni a 2. számú telephelyre velük és minél gyorsabban a nevelő ládába kellett kerülniük. Az etetés és itatás csak majd azután történt meg mikor már minden madár a helyén volt. A megszokottaktól teljesen eltérő viselkedés volt tapasztalható, se a kotlós se a csibék nem igazán mozogtak, kiterülve feküdt egy részük. Mozgásuk lassabbá vált, nem voltak élénkek. Abban is változtattam, hogy a kotlósok a csibékkel nem kerülnek a házba lezárásra 1 napra se, azonnal mehetnek ki a kifutókba, ami kicsit rizikós mert a csibék és a kotlósok összeszokása még nem tökéletes, ha este nem ülnek a kotló alá, megfázhatnak, de a hőség nagyobb veszélyeztető tényezőnek tűnik jelenleg. Miután végeztem a betelepítéssel, etetéssel, itatással, kb. 1 óra, az egyik első közt kitelepített nagytestű kotlós szintén hőgutát kapott és elpusztult annak ellenére, hogy a ládák árnyékban voltak, a tetejük nyitva, ajtajuk nyitva, tehát a lehető legszellősebb volt a helyük, friss víz és étel volt nála. Az alatta levő csibéket áttettem más kotlósokhoz amelyikék a legjobbnak tűntek, az elfogadás sikeres volt. Sötétedésig felügyelet alatt voltak, a nevelők felső ajtaja is felnyitva teljesen, sötétedéskor kerültek becsukásra, mikorra már kicsit hűlt a levegő, s a csibék húzódtak be a kotlósok alá. A csibék többsége éjszakára a tyúkok alá húzódott, amik nem azokat kézzel megfogva tettem a kotlók alá.

10. kép Adoptált csibék, kotlósok szállításra kész.

11. kép Kotló és csibéi kihelyezve a nevelő ládába.

4.3 Kihelyezést követő 21 nap

Az első 3 napban a kotlósok és csibéik a nevelő házban vannak, amíg tökéletesen össze nem szoknak. A 2. számú telepen ez a mozzanat kimaradt a nagy meleg miatt. A három nap leteltével a nevelő plexi ajtaját kivéve a csibék és kotlós kimehetnek a kifutóba. Mivel a kifutó teteje hálóval fedett, csak a nevelő házban és a kifutóban tudnak tartózkodni.

12. kép Védelem a kirepülés ellen.

13. kép Kotlós és csibéi.

Naponta egyszer, az esti órákban kapnak morzsázott indító tápot és vizet. Mivel a lehető legtermészetesebb módon szeretnénk a csibéket felnevelni, amennyire csak lehet mindenképp szeretnénk elkerülni a gyógyszerek és antibiotikumok használatát, bár a fécántápok tartalmazznak, de ezen felül amennyire csak mód van rá nem alkalmazzuk, megelőzőképp semmi esetre sem. Ezért a szervezet megerősítésére vitamint és a bélfertőzések megelőzésére egy hetes korukban 5 napon át probiotikum, szőlőcukor, valamint vitamin keveréket kapnak az ivóvízbe keverve. Ezen kívül, megbetegedés esetén 5 napos antibiotikum kúrát kapnak a kotlósok és a csibék, erre a 2., számú telepen került sor, egy kotlós esetében. A csibék 1 hetes kora után nagy figyelemmel kell lenni etetéskor, mert már jól repülnek, s könnyen kiszöknek. A kotlósok kitartóan védik a csibéket, ennek ékes bizonyítéka a nevelőládában talált fiatal menyét tetem.

14 . kép Kotlós áldozata.

15 . kép Csibék a kifutó panelben.

Ebben a három hétben az 1. számú telepen 27 db csibe, míg a 2. számú telepen egy kotlós és 178 csibe pusztult el.

4.4 A kihelyezést követő 22-42. nap

Miután a csibék elérték a 3 hetes kort, a kotlósok egy rács segítségével a nevelő ládába zártam vissza, ahova a csibék a rácson keresztül be tudtak menni, a kifutó panelokat pedig elhúztam, így a csibék szabadon tudtak mozogni. Az etető és itató még a házban van elhelyezve. Telepenként 2-2 jól repülő kotlós is elengedésre került a csibékkel. A csibék jól reagáltak az elengedésre, egyből mutatták a menekülő, rejtőző ösztöneiket, a kotlósok hívására azonnal reagáltak s hozzájuk mentek. A csibék már nagyon jól repülnek, gond nélkül emelkednek 2-3 m magasságra és repülnek 20-30 m távolságot. Miután elérik a 4 hetes kort, aprógranulátumos nevelő tápot kapnak a csibék, az első 2 napban 50-50 %-ban keverve az indító táppal. Probléma nélkül átállnak az új tápra.

Ebben az időszakban az 1. számú telepen 8 csibe, a 2. számú telepen pedig 15 kiscsibét pusztult el. Ebben az időszakban, mivel a csibék már szabadon mozognak, ragadozó madarak is megjelentek rendszeresen a telepeken és zsákmányolnak is. A csibék ebben az időszakban már elkezdtek szétszéledni, 20-50-es csapatokban kóborolnak s egy-egy ilyen csapat már nem tér vissza a telepre.

16. kép Ráccsal bezárt kotlók.

17. kép Szabadon mozgó csibék isznak.

4.5 A kihelyezést követő 42. nap utáni időszak

Miután a csibék elérték a 6 hetes kort, a nevelő ládába zárt kotlósokat elviszem a telepről, a szabadon levő kotlósok még 2 hétig maradnak a csibékkel, utána őket is elvittem, ezután már a csibék teljesen önállóan boldogulnak.

Hat hetes kortól a táp mellé már a palás etetőkbé búzát is kapnak, 10 hetesen pedig már kukoricát is.

Az etetések gyakorisága csökken, először két naponta, majd három naponta, végül hetente egy alkalomra redukálódik.

Augusztus közepére, szeptember elejére a telepre már csak a csibék kis része (kb. 100 madár) jár vissza, a többi szétszéledt a területen.

Tapasztalatok szerint jól reagálnak a ragadozó madár támadásokra: a tyúkok vészjelzésére azonnal fedezékbe futnak és mozdulatlanul és csendben várják a kotlósok hívó jelzését. A szörmés ragadozók ellen a villanypásztor és a csapdák hatásosak, azonban a szárnyas ragadozók ellen sokkal nehezebb a védekezés, egyrészt mert mind védett, másrészt mert az élve elfogásuk nehezebb. Természetesen a csibéknek meg kell tanulniuk védekezni ellenük, hisz a szabad természetben csak így élhetik túl. Cél az, hogy minél több csibe felnőjön, de az is cél, hogy a lehető legtermészetesebb módon történjen mindez, hogy a felnőtt madarak abszolút jól adaptálódjanak és megtanulják a túléléshez szükséges összes technikát.

Ebben az időszakban az 1. számú telepen 8 csibe, a 2. számú telepen pedig 15 kiscsibét elneveltem. Ebben az időszakban, mivel a csibék már szabadon mozognak, ragadozó madarak is megjelentek rendszeresen a telepeken és zsákmányolnak is.

18. kép Keresgélő csibék.

19. kép Tolláskodó csibék.

20. kép Csibék a természetes „itatonál”.

21. kép Szabadon engedett kotló és csibéi.

22. kép Eső utáni szárítkozás

5 Eredmények megvitatása

Mint az az előzőekben leírtak alapján is látszik, nagy elszántsággal és időráfordítással, és jelentős anyagi ráfordítással lehet eredményeket elérni az apróvad gazdálkodásban. A hagyományos módszerekre alapozva lehetőség van az apróvad törzsállomány, az apróvad gazdálkodás alapjainak megteremtésére. A kezdeti nagyobb anyagi ráfordítással (nevelő láda, védelmi berendezések) hosszú időn keresztül lehetőség nyílik a természetes állomány erősítésére viszonylag kevesebb anyagi, de annál több idő ráfordításával.

A csibék keltetése a biztonságosabb kelés érdekében történjék keltetőben, mellyel ki lehet küszöbölni az időjárási tényezők okozta esetleges negatív hatásokat, valamint, ha kotlóssal keltetnénk a tojásokat, akkor az adott kotlós kevesebb csibét tudna kikölni, mint amennyit adoptálással alá tudunk rakni biztonsággal.

Tapasztalatok szerint a legtöbb tyúk a kotlás megkezdését követő egy hétben nem fogadja jól a csibéket, tehát amennyiben lehet a 2-4 hete kotló tyúkokat használjuk adoptálásra.

Kiemelném a kotlósok megültetésének módszerénél azt, hogy a tyúkok tojása hordozható és lezárható edényekben folyik. Az edények (műanyag ültető cserép) mozgathatók, anyaguknál fogva fertőtleníthetők (műanyag), könnyen beszerezhetőek, hengeresek, könnyűek. A tyúkok a helyükön megülnek benne, pár nap elteltével, miután már kicsit rámelegedtek a „csali” tojásra, sötétedés után lezárjuk őket úgy, hogy természetesen azért szellőzni tudjon, s az edénnyel együtt kivesszük a többi tyúk közül és egy árnyékos, fedett helyre tesszük. Ezután itt várják az adoptálást. Ez azért fontos, mert így a legnagyobb a valószínűsége, hogy a tyúk megülve marad, nem hagyja el a kotlást. Ráadásul nyugodt helyen, a többi tyúktól zavarás mentesen tud kotlani a kellő időig, és így pontosan tudjuk mennyi kotlóssal számolhatunk a kellő időben, nincs rizikó. Mint ahogy korábban írtam, a virágcserepek alkalmazása pedig azért jó mert könnyűek, könnyen mozgathatók, fertőtleníthetők, újra használhatók, többféle méretben van, így a tyúkok méretének megfelelőt választhatunk. Mivel hengeresek, a csibék az adoptáláskor, ha ki is szaladnak a tyúk alól, nincs egy sarok sem, ahol esetleg összegyűlhetnek, s ott maradván megfázhatnak, rosszabb esetben kihűlés miatt elpusztulhatnak. A műanyag cserepekben levő kotlók az adoptált csibékkal könnyen kiszállíthatók a telepre, letakarva egy ruhadarabbal, könnyen autóba tehetőek és a helyszínen is a mozgásuk nagyon egyszerű.

Fontos mozzanat, hogy a kihelyezést napjának estéjét velük kell tölteni, figyelve, hogy minden csibe éjszakára beül-e a tyúk alá. Általában nem szokott gond lenni vele, de azért nem árt oda figyelni az első este. Ekkor szokott megtörténni a korrekció is, mert ugyan elméletben 20-30 csibe fér egy törpe tyúk alá, de azért ez egyedenként változhat. Főleg attól függ mennyire gondos a tyúk, mennyire terül szét a csibéknek. Az első este kiderül ez, s ha szükséges átcsoportosítható még néhány csibe a jobb tyúkok alá, ugyanis fontos, hogy minden csibe kényelmesen alá férjen a tyúknak, mert ha nem akkor nem nyugszanak, kilökdösik egymást az anyjuk alól, csipognak, ezzel zavarják a többieket is és a kotlós is nyugtalan, mocorog, s a csibék megfázhatnak és a taposási veszteség is megnőhet. Bármennyire is jó egy kotlós, maximum csak pár napig fogad maga alá új csibét, utána felismeri és az idegent addig csipkedi, csapkodja amíg meg nem öli.

A fentebb leírt folyamatokra érdemes nagyon oda figyelni, mert az indulás nagyon fontos és kritikus mozzanata a nevelésnek. Egyébként is az első két hét a legkritikusabb időszak a nevelés folyamán, ilyenkor viszonylag magas az elhullás. Egy apró hiba is nagy veszteségeket tud okozni, akár úgy, hogy nem is azonnal jelentkeznek a következmények. Fontos a kelés figyelése, amennyiben vontatott a kelés, nem egyszerre kelnek, az kihat a csibék első heteire, nagyobb a mortalitás köztük, több egyed lesz életképtelen, nem veszi fel a táplálékot, nem fejlődik. Az is fontos, hogy csak az első kelési hullámból vigyünk kikelt napos fécánt, azok a legjobbak, legerősebbek, a kicsit később kelők már nem annyira életerősek.

Fontos a keltetőből való szállítás a tyúkok alá mind csipogó tojásként mind kikelt csibeként. Ha nem elég gyors az adoptálás, nem elég meleg vagy épp túl meleg a szállítási hőmérséklet a madarak megfázhatnak, vagy hógutát kapnak, ami a későbbi 1-2 hétben nagyobb elhulláshoz vezet. Figyelni kell a kotlókat, mert ugyan a természetes keléshez legjobban közelítő módon történik az adoptálás, előfordul egy-egy gondatlan vagy rossz kotlós, ami netán bántja a csibéket, s így egyből akár 25-30 csibe is elpusztulhat.

Általában az első 10-14 napban a kelésgyenge, a táplálékot fel nem vevő csibék elhullanak, utána jelentősen csökken a napi veszteség.

Megfelelő tyúkállomány tartásával, szelekciójával hosszú időn keresztül tudjuk biztosítani a kiváló nevelő anyákat, amikre aztán a nevelés rábízható. Csibék adoptálására és nevelésére a törpe tyúkok a legalkalmasabbak, amit Szabó (1982) megállapított, s a tapasztalataim is ezt erősítették meg. Ugyan kisebb számú, 25-30 csibe nevelése bízható rájuk, de azokat

gondosabban nevelik. Testméreteikből adódóan kisebb a taposási veszteség, „vadabb” természetük és jó repülő készségük miatt is alkalmasabbak. A szükséges felügyelet mellett, kihelyezve a területre őket, kezdetben 2-3 hétig zártan majd utána a csibék szabadon mozogva nevelkednek. Így biztosítható, hogy a csibék bár szabadon, a vad madarakhoz hasonlóan nevelkednek, de a külső tényezők (időjárás, ragadozók, táplálékforrás és víz) hatásait tompítva, optimalizálva. Az így felnevelkedett madarak, teljesen adoptálódnak a környezethez és vad madár módjára viselkednek, részt vesznek a szaporodásban, aminek pozitív hatása néhány éven belül szemmel láthatóak.

A csibék fejlődését nyomon követve ez tökéletesen látható, már nagyon korán, pár napos korban jól megfigyelhető a rejtőzködő viselkedés, néha előfordult, hogy 1-1 pár naposcsibe kiszökött a nevelő panelből, nagyon nehezen tudtam megfogni, s viselkedése a vad csibéknél megfigyeltekkel megegyező volt. A zajra, mozgásra elbűjt, meglapult és csendben maradt, várta, hogy elvonuljon a veszély, miután a kotlós hívni kezdte akkor píjjogva ment az „anyjához”. Két hetesen már kiválóan repülnek, emiatt az etetésekor külön egy takaró lemezt kell a nyitható tető nyitásakor alá csúsztatnom, mert ha nem, kirepülnének.

Oda kell figyelni arra, hogy ha a nevelő házak valami oknál fogva közel vannak egymáshoz, nem szabad az egymás mellett levő házakból egyszerre kiengedni a csibéket, mert a hangosabban és jobban kottyogó tyúkhöz megy az összes csibe, ami nem jó, előfordulhat, hogy ekkor még a kotlós a számára idegen csibéket üldözi, agyon veri.

3-4 hetesen a ragadozó madarak megjelenésére azonnal menekülnek.

Öt hetes koruk körül felgallyaznak az alacsonyabb bokrokra, 8 hetesen már teljes biztonsággal helyből felrepülnek a 6-8 m magasan levő ágakra.

Az őszi, téli vadászatok idejére tökéletesen jól repülnek és menekülnek, nem lehet megkülönböztetni őket a vad madaraktól, csak onnan lehet sejteni, hogy a nevelt fácánok a vadászatok megkezdéséig nagyobb, akár 40-50-es csapatokban is járják a területet.

A vadászatokon ugyan olyan jól rejtőzködnek, menekülnek mind a vad madarak.

2021. november 6-i vadászaton történt, hogy egy fasor hajtásakor felröppent egy 40-50 madárból álló csapat. Vagy csak előre felé a leállók felé tudtak az erdősávban menekülni, vagy az erdősávra merőleges egy kb. 0.5 ha kukoricába. Mire a hajtás odaért, a madarak sem a kukoricában, sem az erdősávban nem voltak, kiszöktek a hajtásból.

A fent említett viselkedés minták mind-mind azt mutatják, a kotlóssal módszerrel felnevelt csibék felnőve teljesen azonos értékű madarakká válnak a vadon felnevelkedettekkel.

Természetesen a nevelés mellett nagy hangsúlyt kell fektetni nem csak a meglévő élőhelyek védelmére, de azok fejlesztésére is. Fontos a meglévő fasorok, csenderesek, árokpartok, nádasok, ugarok védelme, esetlegesen létrehozása, a fácánok igényeit figyelembe vevő vadföldek létesítése, táblaszegélyek vadföldként használata.

Vadföldek létesítésekor ne csak a közvetlen táplálékszükségletek kielégítésére figyeljünk oda, a változatos rovarvilágot is biztosító vegetációk a legkívánatosabbak. Törekedni kell arra, hogy az élőhelyek a lehető legkomplexebbek és változatosabbak legyenek, hogy a madarak összes életszakaszában a lehető legjobb feltételeket tudja biztosítani számukra.

A vadászterületet folyamatos dúvad kontrol alatt kell tartani. Folyamatosan üzemeltetni kell élve fogó csapdákat, melyek hatékonyan működnek, nagy számban képesek befogni a ragadozókat, így mentesítve a területet. Továbbá fontos olyan kiegészítő technikákat alkalmazni, amik egy rövidebb időszakban ugyan de nagyon hatékonyak, ilyen pl. a koslatási időszak lámpázásos róka vadászata, a kotorékozás vagy a fiatal rókák nyári vadászata. A társaságnak fel kell készülnie az aranyakál folyamatos jelenlétére, mert bár egyelőre nem nagyon tapasztalható a jelenléte, a terjeszkedésével a még el nem foglalt élőhelyeken is valószínűleg folyamatosan előfordul majd, s mivel nagyon jó vadász és széles azon fajok köre, amikkel táplálkozik, a fácánok és fészkeik is potenciális veszélynek vannak kitéve.

Mindezekhez fontos tényező a személyi feltétel. Ezt a munkát csak olyan lelkiismeretes személy képes ellátni eredményesen, aki időt és fáradságot nem kímélve, valóban hivatásának tekintve látja el feladatát, mindent megtéve azért, hogy a problémákat megoldja és sikerre vigye a tevékenységét.

A hivatásos személyzet mellett, vagy épp őt kiváltandó, be kell vonni másokat is a nevelés folyamatába. A társaság összefogásával, tagjainak hatékony közreműködésével, ha nem is annyira tökéletes eredményeket tudunk elérni mintha főállásban végezné el valaki a feladatokat, de abszolút működőképes tud lenni a folyamat, és meg tudja hozni az eredményét

Fontos a gondozó személye, kell, hogy szívesen csinálja, legyen affinitása a dologhoz. Legyen jó megfigyelő, aki a legapróbb változást is észreveszi, és persze elhivatott, mert ha elindul a nevelés akkor minden nap ki kell menni és elvégezni a feladatokat. Nem jó, ha több emberre van bízva az állomány gondozása mert akkor nehezebb észrevenni az állatokon a

viselkedés változást, és lassabb a reakció idő. Mivel tag végzi ezt a feladatot, nem egy főállású gondozó, bizony sok kompromisszumot kell kötni. Hiába lenne jó, ha az első hetekben napi 2 vagy több alkalommal lenne ellenőrzés, víz és élelem csere frissre, ez ebben az esetben nem megoldható, hiszen a gondozói feladatot elvállaló személy dolgozik, nem ez a fő állása. Az etetés, itatás ezért a nap végén az esti órákban oldható csak meg. Nem tökéletes korántsem, de a körülmények ennyit engednek, ezzel számolt a társaság is. A tapasztalatok azért azt mutatják, hogy nem jelent akkora hátrányt ez az etetési mód, s ha azt is figyelembe vesszük, hogy ha a madaraknak minél kevesebbszer célszerű emberrel találkozni a nevelkedésük során, különben túlságosan hozzá szoknak az emberi jelenlétnek, lehetséges, hogy jobb is, ha nem tölt ember annyi időt velük egy-egy nap. Az emberi jelenlét kiküszöbölésével természetesen növekszik a veszteség kockázata, de ebben az esetben a cél a vad fécán állomány gyarapítása, erősítése. S ahhoz, hogy a lehető legvadabb madarakat nevelhessünk, az ember-fécán csibe találkozások számát a lehető legminimálisabbra kell szűkíteni, még ha ez nagyobb mortalitással is jár.

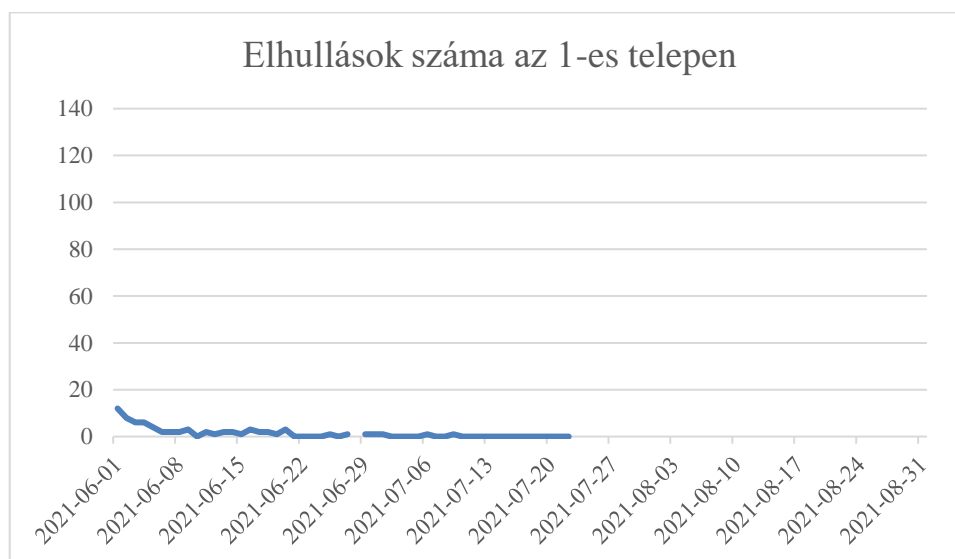
Ezen a módon a két telephely gondozása amikor a legtöbb feladat van, akkor kb. 2 órát vesz igénybe naponta.

Fontos a madarak védelme is a ragadozók ellen. Ennek is adottnak kell lenni a személyi feltételeinek, s nem csak a konkrét nevelési időben. Már jóval a nevelés megkezdése előtt, tulajdonképp egész évben folyamatosnak kell lennie a dúvad szabályozásnak. Ebben is a tagoknak is nagy szerepe van. Erős kotorékozással a rókaállomány jelentősen csökkenthető, a folyamatos csapdázásoknak szintén nagy szerepe van, valamint az esetleges ragadozó támadásokkor az akár fegyverrel való őrzés is fontos mozzanat. Ebben is a tagok ki veszik a részüket, van, aki a kotorékozási, kazlázási tevékenységet végzi, van tag, aki, ha a telepen ragadozó jelenik meg, akkor vállalja, hogy őrzi éjjel is a madarakat amíg a róka, nyest vagy egyéb dúvad elfogásra vagy elejtésre nem kerül.

A személyi feltételeknél nem említettem eddig a hivatásos vadászt. Felmerülhet a kérdés, miért nem az ő feladata a kotlóssal történő nevelés. A válasz egyszerű, egyrészt mert nem vállalja az ezzel járó plusz terheket, időt, másrészt ő maga is elmondja, és a tapasztalatok szerint így is van, a vadásztársaság hivatásos vadásza alkalmatlan lenne a feladatra, hogy gondoskodjon a madarokról. Természetesen a csapdázásokban, dúvad gyérítésben a telep kialakításában és lebontásában mindig jelentősen kiveszi a részét.

Ahogy az alábbi ábrák is mutatják, az elhullások az első napokban a legmagasabbak, melyek a csibék idősödésével meredeken csökken. Az első két hétben a legmagasabb a mortalitás. Ennek oka a kotlóssok taposása, kelésgyengeség, a táplálék fel nem vétele, megfázásból adódó következmények. Miután a csibék szabadon engedésre kerülnek, a mortalitást növeli a ragadozók által elejtett csibék száma. Azonban a predációból származó veszteségek nehezen nyomon követhetők. Ugyan a ragadozó madarak által elejtett csibék maradványai megtalálhatóak, mivel nem viszik magukkal a zsákmányt, az elejtés helyszínén elfogyasztják. A szörmés ragadozók azonban az esetek nagyrésztében elviszik magukkal a zsákmányt, így azok megtalálására kicsi az esély, és mivel a csibék ekkor már szabadon mozognak, lehetetlen megszámlálni, hogy mennyi élő csibe van. Ezért is van az, ami az ábrákon is látszik, hogy az 5-6. hét körül már nincs elhullás. A csibék már nagy területet bejárnak, gyakran nem is térnek vissza a telepre, elkóborolnak, s ha nem a telepen történik ragadozó támadás, azt nem lehet észrevenni.

Süle (2015) által vizsgált kotlóssos nevelés folyamatában a fécán csibéket kotlóssal az első 3 hétben egy-egy hálóval teljesen zárt kifutós helyen nevelték intenzív felügyelet mellett, s csak 3 hetesen vitték ki a területre őket. Az általam nevelt fécánok a kotlóssokkal egyből a végleges nevelő térbe kerültek, s ott nevelkedtek az első naptól kezdve. Ezt azért így tettem, mert ha minél vadabb természetű madarakat szeretnék, akkor kerülni kell amennyire csak lehet, az ember-csibe találkozást és fontos, hogy minél rövidebb ideig legyenek teljesen zárt helyen. Ha nincs külön nevelő telep, egyből a végleges helyükre kerülnek, csökkennek a költségek is. Elgondolásaimat Szabó (1982) és Papp (1982) közleményei is megállapították.

4. ábra: Elhullások száma az 1-es telepen (db)

A 2. telep elhullási számai sokkal magasabbak, főleg az első napokban, mint az 1. számú telepnél. Ennek az oka egyértelműen a magas hőmérséklet, melyről ábrát a mellékletek között lehet megtalálni. Sajnos mivel a kotlósok és a csibék kelése is időzített, s nem elhalasztható, ezért nem volt mit tenni, adoptálni kellett a csibéket. Sajnos azonban pont ebben az időszakban nagyon magas volt a hőmérséklet, s mivel a csibék még nem képesek a hőszabályozásra, nagyon sok közülük hőgutát kapott, s vagy már aznap, vagy az elkövetkező napokban elpusztultak. Nem csak a csibékre veszélyes a nagyon magas hőmérséklet, a kotlósokat is veszélyezteti, azok is könnyen kapnak hőgutát és el is pusztulhatnak. A magas hőmérsékletnek hosszabb távú hatásai is lehetnek, mert több csibe teste nagyon felforrósodik, károsodhatnak a szerveik, de nem pusztulnak el azonnal.

5. ábra: Elhullások száma a 2-es telepen (db)

6 Következtetések, javaslatok

A tapasztalataim alapján a következő javaslatokat teszem annak érdekében, hogy még hatékonyabb legyen a módszer:

Elsőként az élőhelyek védelmét és újabbak létrehozását javasolom, mivel ezt tartom a legfontosabbnak. Hiába minden igyekezet, ha nincs élőhely, a madarak nem maradnak a területen, nem tudnak szaporodni, csibét nevelni. A megfelelő, változatos élettér nagyon fontos. Ügyelni kell rá, hogy a meglévők ne romoljanak le, ne tűnjenek el, s átgondolt tervezéssel a meglévőkre építve újabb a fácánok számára kedvező élőhelyek létrehozását javaslom. A társaság területe viszonylag még sok árokparttal, csenderessel, fa- és cserjesorral rendelkezik, melyekhez szervesen kapcsolódva vadföldeket létre hozva, így behálózva a területet optimálisabb élőhelyet lehetne biztosítani a fácán számára. A megfelelő élőhelyek növekedésével a területen élő fácánok létszáma is növekszik, hisz az elvándorlás mértéke csökken, s ezzel törzsállomány növekedik, s a létszám növekedésével kevésbé lesz sérülékeny a populáció. Az élőhelyek védelme és gyarapítása azonban nehéz feladat a mai gazdasági és társadalmi környezetben. A fejlesztések csak a mezőgazdálkodókkal szorosan együttműködve valósíthatók meg. Ezért fontos a társaság és a vadászterületen gazdálkodók nagyon jó kapcsolatának kialakítása és ápolása, mellyel megalapozható egy nagyon jó együttműködés, melynek következményeként lehetőség nyílhat jelentős élőhelyfejlesztésre. erre mindenképp törekednie kell a vadásztársaságnak.

Másik sarkalatos pont a dúvadgyérítés. Ahhoz, hogy a fácánállomány még jobban növekedjen, a ragadozó gyérítésre még nagyobb hangsúlyt kell fektetni. Nagyon erős kontroll alatt kell tartani mind a szőrmés mind a tollas ragadozókat, s ne csak a róka, borz, sakál és a varjúfélékre kell koncentrálni, a nyest, görény is jelentős károkat tud okozni az apróvad állományban. Fontos az erős csapdázás egész évben, melyet ki kell egészíteni egyéb lehetőségekkel, mint pl. a kotorékozás, fiatal rókák vadászata.

A terület vízellátottsága egész jónak mondható, de az elmúlt évek tendenciái arra mutatnak, hogy egyre szárazabbá, hektikusabbá válik, ezért mindenképpen fontos fejlesztési törekvés kell, hogy legyen a területen egyenletesen elhelyezett itatók üzemeltetése, amik a száraz időszakban segítik az állomány túlélését, valamint a felnevelt csibék helyben tartásában is segít.

Szintén fejlesztésre szorul a kiegészítő takarmányozás. A mezőgazdasági környezetben fellelhető táplálék bizonyos időszakokban koncentráltan jelen vannak, de ezek az aratással hirtelen eltűnnek, s a késő őszi, téli és kora tavaszi időszakban szűkösek az élelem források ezeken a területeken. Így mindenképp szükséges a kiegészítés. A csibe nevelés időszakában, mikor már a csibék szélednek a területen, célszerű a környező etetőket feltölteni, hogy a madarak találjanak táplálékot, ezzel is igyekezve helyhez kötni őket. Javaslom erre is nagyobb gondot fordítson a társaság.

A vizsgálatokból levonható következtetéseket tartalmazza, utal a dolgozat (eredmények) gyakorlati hasznosíthatóságára, a vizsgált probléma megoldására, illetve kiemeli a nyitva hagyott, vitatható (vizsgálandó) kérdéseket, továbbfejlesztési lehetőségeket. Például az eredményekkel indokolható területkezelési javaslatok, természetvédelmi intézkedések, műszaki megoldások stb.

7 Összefoglalás

Szakedolgoztam témája a kotlóssal való fécánnevelés a Sziget-erdő Vadásztársaság területén. Bemutattam a vadász fécánt, annak ökológiai igényeit, tenyésztésének hazai történetét, jelenlegi alakulását, gondjait. Leírtam a szóban forgó vadásztársaság területi adottságait, domborzati-, vízrajzi-, talaj-, éghajlati- és mezőgazdasági jellemzőit. Elemeztem a társaság vadállományát, külön hangsúlyt fektetve a fécánra. Számba vettem azokat az ismérveket, melyek mentén sikeres apróvad gazdálkodást lehet folytatni, kitérve arra, hogy mikre kell odafigyelni az apróvad gazdálkodás során. Részletesen ismertettem a vadásztársaság területén alkalmazott nevelési módszert, illetve azt, hogy az így felnevelt madarak mennyire járulnak hozzá a szabad területű törzsállomány gyarapodásához. Javaslatokat tettem arra vonatkozólag, hogy a társaság területén még hatékonyabb legyen a fécán gazdálkodás.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni mindenkinek, aki segített elkészíteni a szakdolgozatomat. Külön köszönöm Dr. Jánoska Ferencnek, a belső konzulensemnek, aki szakmai javaslataival, észrevételeivel segítette munkámat.

Köszönöm Vörös Péternek, a külső konzulensemnek, aki sok időt áldozott, hogy segítsen a neveléssel kapcsolatban, ezzel nem kis mértékben járulva hozzá a szakdolgozatom elkészüléséhez.

Nem utolsó sorban szeretném megköszönni Dr. Balázs Pálnak az informatikai és szövegszerkesztési segítséget, ami nélkül nem készülhetett volna el a szakdolgozatom.

Hivatkozások

- Agrárminisztérium (2019): Ökoszisztéma alaptérkép és adatmodell kialakítása. Magyarország Ökoszisztéma Alaptérképe (Nösztep). DOI: 10.34811/osz.alapterkep
- Andrési P. (2000): Szakmai füzetek 3., Apróvadak, Ásotthalom, Bedő Albert Erdészeti Szakiskola
- Csányi S. (1999): Vadgazdálkodási adattár, 1994-1998. Gödöllő, OVA
- Csányi S. (2000): Vadgazdálkodási adattár, 1999/2000. Vadászati év. Gödöllő, OVA
- Faragó S. (1997): Élőhelyfejlesztés az apróvad-gazdálkodásban, Mezőgazda kiadó, Budapest, p.:147-157.
- Faragó S. (2000): Gerinces állatfajok védelme. Természetvédelmi szakmérnöki jegyzet, Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Sopron, 294.
- Faragó S. (2007): Vadászati állattan, Mezőgazda Kiadó, Budapest, p.:142-150, 157-166.
- Faragó S. és Náhlik A. (1997): A vadállomány szabályozása. Mezőgazda Kiadó, Budapest
- Földtulajdonosi közösség (2021): Adatközlés a Sziget-erdő Vadásztársaság területére vonatkozó földhasználati kategóriák megoszlásáról hektárban.
- Google Maps (2021): <https://www.google.hu/maps/@47.630101,17.2599038,13z>. Alaptérkép: Műhold. Lekérés időpontja: 2021.11.22.
- Gyenge L., Homonnay Zs., Knéfély M. (1984): Öreg módszer nem vén módszer, Nimród. 1984/4, p.:154-156
- Jankovics L. (2016): Angol rendszerű fácánnevelési technika vizsgálata, diplomamunka, Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki kar Vadgazdálkodási és Gerinces Állatani Intézet, p.:7
- Jánoska F. (2021): Zárttéri apróvadtenyésztés. Egyetemi jegyzet. Soproni Egyetemi kiadó. Sopron. p.: 3-4.
- Kun L. (2011): Hová tűnt az apróvad, Magyar Vadászlap. 2011/02
- Langarden (2021): Langarden-Feed Kft. weboldala. Cím: https://www.langarden.hu/files/editor/files/K%C3%A9perny%C5%91fot%C3%B3%202019-08-04%20-%2015_39_01.png. Lekérdezés időpontja: 2021.11.24.
- Meteoblue (2021): Csorna 2021. június, július és augusztus hónapokra vonatkozó időjárási grafikonjai. Cím:

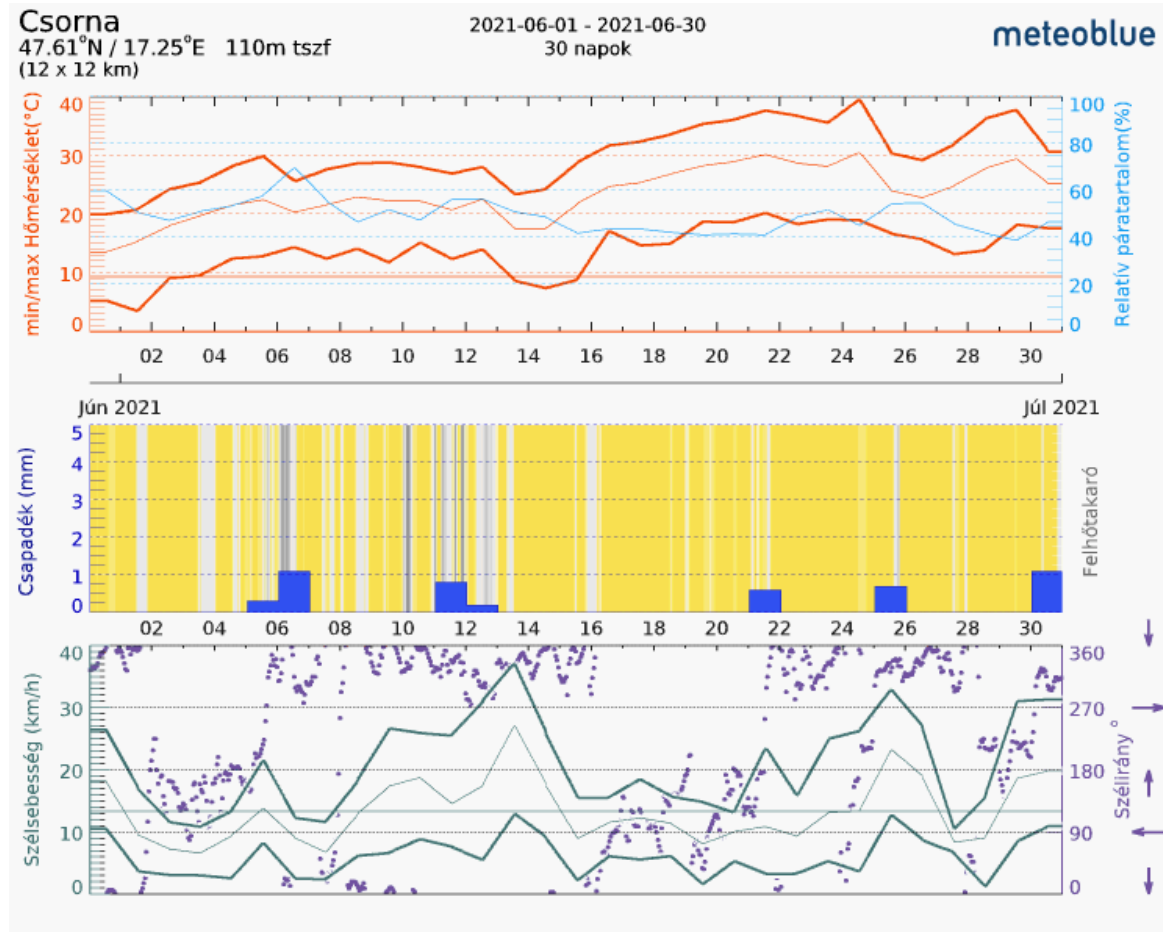
https://www.meteoblue.com/hu/id%C5%91j%C3%A1r%C3%A1s/historyclimate/weatherarchive/csorna_magyarorsz%C3%A1g_3053918. Lekérdezés időpontja: 2021.11.23.

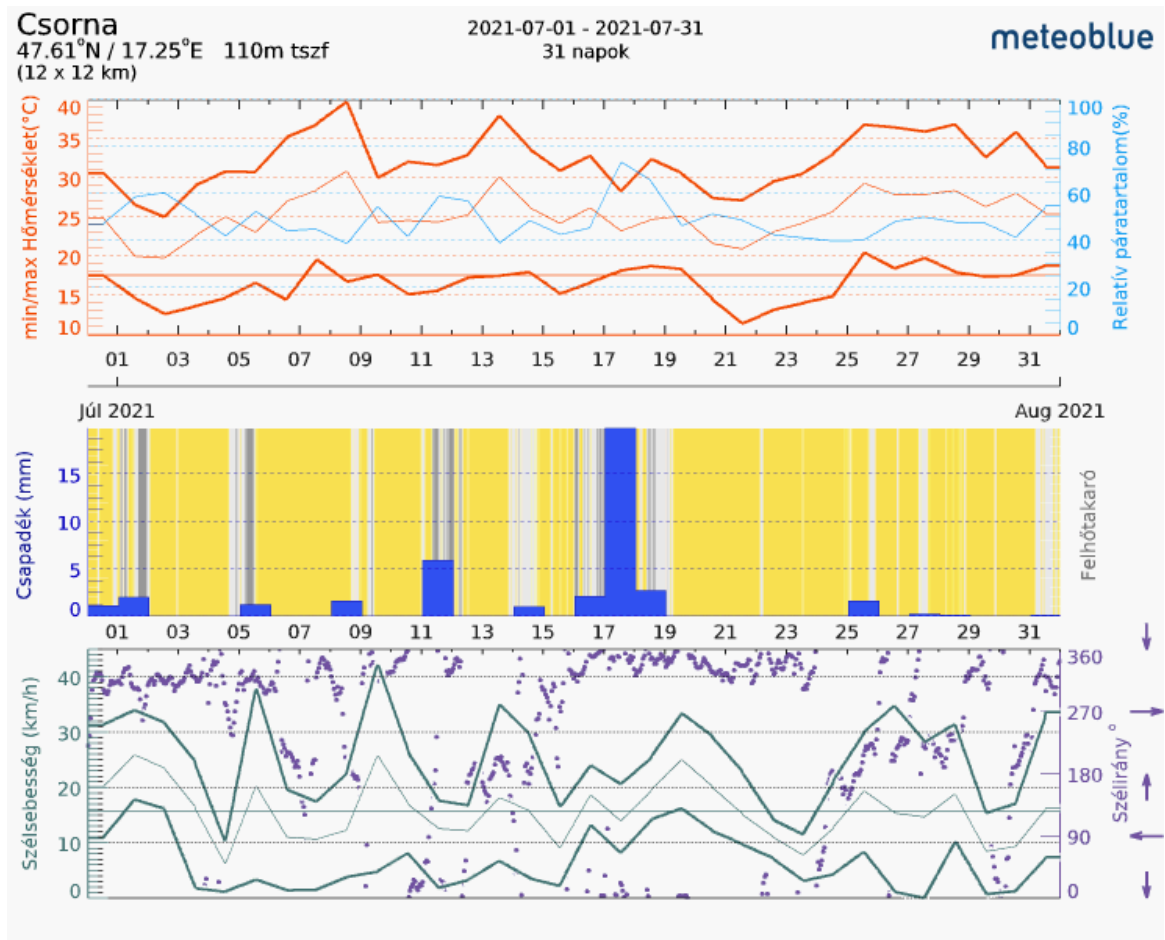
- OVA (2021): Országos Vadgazdálkodási adattár. Szerkesztő: Csányi Sándor. Vadgazdálkodási statisztikai adatok. Éves adatok 2014-2021 időszakra vonatkozóan. Elérhetőség: <http://www.ova.info.hu/vgstat.html>. Lekérdezés időpontja: 2021.11.20. Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszék. Gödöllő
- Papp F. (1982): Keltetés és nevelés kotlóssal Komádiba, Nimród fórum, 1982/4, p.:9-11
- Pechtol J. (1983): Vissza a természethez!, Nimród, 1983/5, p.:243
- Rapaics R. (átdolg.) (1989): Az állatok világa. Egy kötetben. Kis Brehm. Állami Könyvterjesztő Vállalat és a Mawcenas Könyvkiadó, Budapest, ISBN 963745403, p. 279.
- Roik R. (2014): Újra a régi, Magyar Vadászlap. 2014/07, p.:421-421
- Süle B. (2015): Kotlóssal történő fécán- és fogoly nevelés vizsgálata, diplomamunka, Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki kar Vadgazdálkodási és Gerinces Állatani Intézet, p.:9, 14
- Szabó F. (1982): Keltetés és nevelés kotlóssal Abádszalókon, Nimród fórum, 1982/4, p.:4-8.
- Szederjei Á. és Studinka L. (1962): Nyúl, fogoly, fécán. Mezőgazda Kiadó, Budapest

Mellékletek

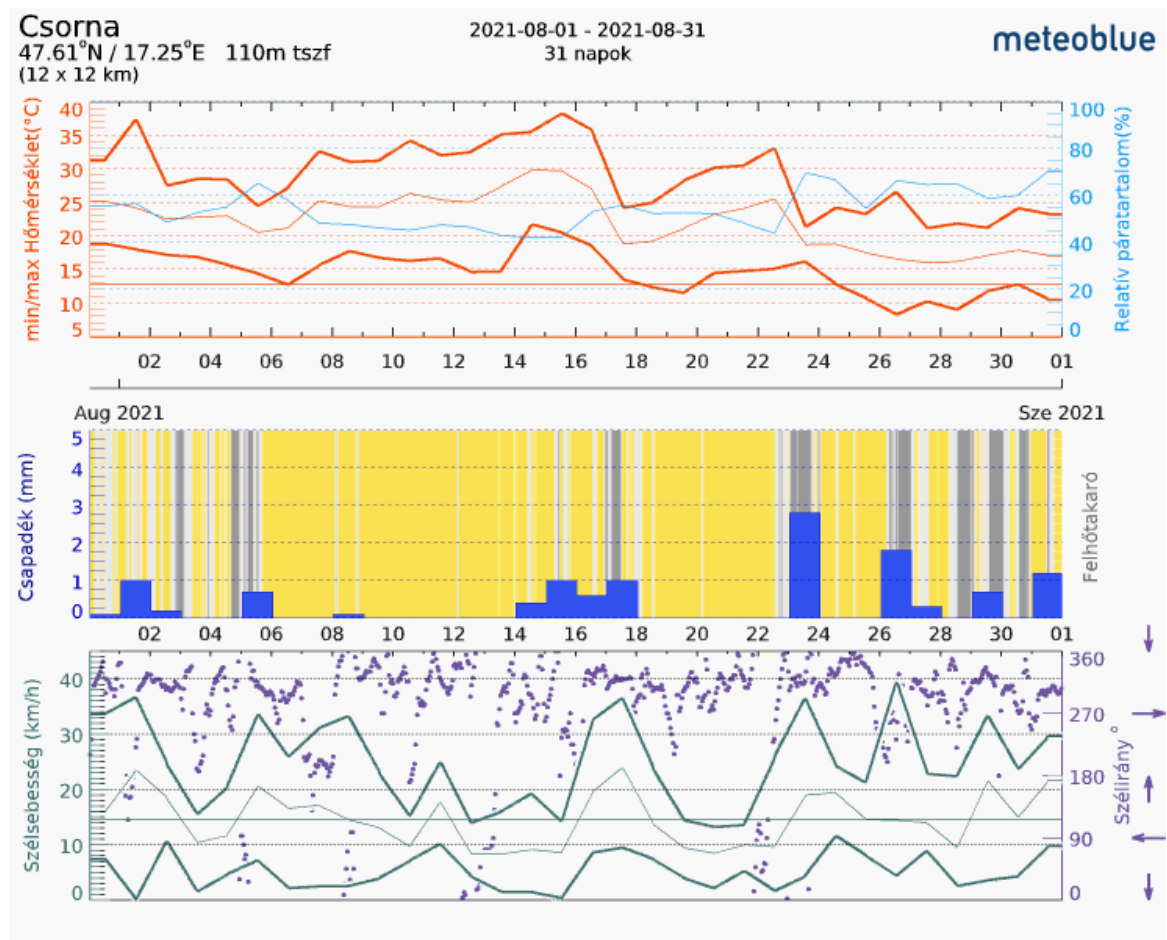
Melléklet I.

Csorna időjárása 2021 június 1 és 2021 augusztus 31 közötti időszakban.

Melléklet II.

Elhullott csibék számának alakulása.

Dátum	1. telep	2. telep	Dátum	1. telep	2. telep	Dátum	1. telep	2. telep
2021-06-01	12		2021-07-01	1	15	2021-08-01	1	0
2021-06-02	8		2021-07-02	0	14	2021-08-02		0
2021-06-03	6		2021-07-03	0	16	2021-08-03		0
2021-06-04	6		2021-07-04	0	9	2021-08-04	0	0
2021-06-05	4		2021-07-05	0	14	2021-08-05		0
2021-06-06	2		2021-07-06	1	10	2021-08-06		0
2021-06-07	2		2021-07-07	0	3	2021-08-07	0	1
2021-06-08	2		2021-07-08	0	4	2021-08-08		0
2021-06-09	3		2021-07-09	1	2	2021-08-09		1
2021-06-10	0		2021-07-10	0	4	2021-08-10	0	0
2021-06-11	2		2021-07-11	0	0	2021-08-11		0
2021-06-12	1		2021-07-12	0	3	2021-08-12		0
2021-06-13	2		2021-07-13	0	3	2021-08-13		0
2021-06-14	2		2021-07-14	0	0	2021-08-14		0
2021-06-15	1		2021-07-15	0	8	2021-08-15		0
2021-06-16	3		2021-07-16	0	3	2021-08-16		0
2021-06-17	2		2021-07-17	0	0	2021-08-17	0	
2021-06-18	2		2021-07-18	0	1	2021-08-18		0
2021-06-19	1		2021-07-19	0	0	2021-08-19		1
2021-06-20	3		2021-07-20	0	0	2021-08-20		0
2021-06-21	0		2021-07-21	0	1	2021-08-21		0
2021-06-22	0	135	2021-07-22	0	0	2021-08-22		0
2021-06-23	0	19	2021-07-23		0	2021-08-23		1
2021-06-24	0	15	2021-07-24	0	0	2021-08-24		0
2021-06-25	1	21	2021-07-25		1	2021-08-25		0
2021-06-26	0	12	2021-07-26	0	0	2021-08-26		0
2021-06-27	1	14	2021-07-27		0	2021-08-27		0
2021-06-28		24	2021-07-28	0	0	2021-08-28		0
2021-06-29	1	24	2021-07-29		1	2021-08-29		0
2021-06-30	1	16	2021-07-30	0	1	2021-08-30		0
			2021-07-31		0	2021-08-31		0
2021 június	68	280	2021 július	3	113	2021 augusztus	1	4

Melléklet III.

A két fécántelegen történt események időrendi, naplószerű bemutatása a lényegesebb időjárási megfigyelésekkel együtt.

--2021.május 3-ától kezdődően megkezdődött a kotlósok megültetése az 1., Fécán telephez. Műanyag cserepekben (mellékelten fotó) történik a kotlósok külön szedése. 1-2 kacsza tojásan kerülnek megültetésre, pár nap alatt kiderül, hogy jól ülnek-e. Napi egyszer, esténként kerülnek kiengedésre, hogy egyenek, igyanak. Amelyek pár nap alatt nem szokták meg az új helyzetüket és a gyors evés és ivás után nem ülnek vissza, helyette hosszasan kint vannak, azok vissza kerülnek a többi közé mert nem elég biztosan kotlók.

A fécán nevelőben minden héten keddre kelnek ki a kiscácánok, mikor összegyűlt a megfelelő számú kotlós, jelzem a telep vezetőjének, aki megmondja melyik kelésből számíthat a társaság csibékre. Sajnos nem mindig jön tökéletesen össze a kotlószám és a rendelkezésre álló csibe darabszáma, mivel nem lehet jóval előre pontos dátummal lekötni, hogy mikorra és hány csibe kell, hiszen nem tudom, hogy mikorra lesz elegendő kotlós. Szerencsére rugalmas a telep vezetője, s bár mindig ráhagyással tesznek tojás a keltetőbe a megrendelésekhez képest, előfordul, hogy nem sokkal több csibe kel ki, így nem mindig tud az adott nap annyit adni amennyit a társaság szeretne elvinni.

Először az I. számú telephely betelepítése van tervben.

-2021.május 31. Eddig 20 db kotlós lett, ezek alá este 100 db csipogó tojás került. Ha lehetséges csak olyan tojásokat vigyünk, amikben már erős hangon csipognak a kiscácánok és meg is kezdték a tojás feltörését. Ha így teszünk, sokkal jobb a kelési arány a tyúkok alatt. Gyors szállítás után a kotlósok alá kerültek, eddig semmi probléma nem volt tapasztalható.

-2021.jún. 1. 10 órára kellett a kikelt napos fécánokért menni. Sajnos csak 319 kikelt naposcibét kaptam. Kotlósonként 30 csibével számoltam, ami 600 db-ot jelent, ehelyett a csipogó tojásokkal együtt csak 419 lett összesen. Sajnos ez kotlóssra levetítve nem egész 21 db/tyúk. Ha hozzá vesszük, hogy a csipogó tojásokból sem kel ki 100 %, akkor még kevesebb. Jelen esetben a 100 tojásból csak 4 db nem bújt ki, vagy pusztult el, ami nagyon jó arány. A gyors hazaszállítás után a lehető legrövidebb idő alatt az adoptálás megtörtént, az idő közben kikeltek mellé. Ekkor 3 kotlós leselejtezésre került, mert az egyik nem melengette megfelelően az alá tett csipogó tojásokat, és nem mutatott elég erős anyai

ösztönöket a kikelt fácán csibék iránt, a másik kettő pedig az alattuk kikelt csibék közül agyon vert párat, ezért nem kockáztathattam meg hogy esetleg az alá tett napos fácánokat is megölik. Így 17 tyúk (15 db törpe, 2 db nagytestű) alá került be a hozott kikelt naposcsibe és a csipogó tojásokból kikelt és életben levő kiscfácán. Az induló létszám 421 db.

-2021.jún. 1. Este megtörténik a kotlósok és csibék kihelyezése a nevelő térre a nevelő ládába. A folyamat egyszerű és gyors, a virágcserepeket, amikben a madarak vannak, egy textil darabbal takarom le, hogy út közben ne ugorjanak ki a tyúkok ijedségükbe, és kocsiba rakom. Az út 15 percig tart. A nevelő ládában már benne van a száraz moha, ott vannak a tiszta és fertőtlenített etető és itató tálak, és a telepen van már a friss vízzel feltöltött m³-ös tartály. Egyesével elhelyezem a tyúkokat a csibéikkel a ládába, kapnak azonnal friss vizet és tápot, a nyitható tetőt lecsukom egy botot alá rakva, hogy résnyire nyitva maradjon. Erre azért van szükség, mert a láda kifutóba vezető plexi ajtaja még zárva van, s kell a szellőzés, különben bepárasodik a nevelőben a levegő és vizesek lesznek a csibék, ami nagyon nem kívánatos. A napközben 8 db csibe pusztult el, a nyolcból 6 a két nagytestű kotlós alatt volt, vélhetően kelésgyengeség és taposás volt a pusztulás oka. A sötétedést megvártam, a csibék rendben beültek a kotlósok alá, mire besötétedett a telep elcsendesedett. A legmagasabb nappali hőmérséklet 22°C, eső nem volt.

-2021.jún. 2. Esti etetés és itatás.8 veszteség, melyből megint a két nagytestű kotlós alatt volt szinte mind,7 db, míg 1 db a törpe tyúkok alatt. Napi legmagasabb hőmérséklet 24°C, eső nem volt.

-2021 jún. 3. Esti etetés, a veszteség 6 db,3 és 2 a két nagytestű kotlós alatt,1 szétcsúszott lábú csibe pedig egy törpe tyúk alatt pusztult el. A napi legmagasabb hőmérséklet 26°C, csapadék nem volt.

-jún. 4. Esti etetés és itatás.6 db volt a napi elhullás,3 db a nagytestű tyúkok alatt a másik 3 japán tyúkoknál (1 db, ami szétcsúszott lábú volt).

A mai este minden kotlós és csibéi kiengedésre kerültek a panelokba, szépen hallgatnak a kotlósokra, nagyon jól össze szoktak. Még mindig látok olyan egyedeket amik szemmel láthatóan nem annyira élénkek, nem kezdett el fejlődni a szárnytolluk, valószínű hogy nem

veszik fel a táplálékot, pedig a kotlósok teszik a dolgukat, hívják a csibéket az élelemhez, vízhez. Általában az első 10-14 napban a kelésgyenge, a táplálékot fel nem velő csibék elhullanak, utána jelentősen csökken a napi veszteség. A napi legmagasabb hőmérséklet 27°C, csapadék nem volt.

-jún.5. Etetés, itatás. 4 csibe hullott el, mindegyik más-más kotlósnál, a nagytestűnél 1 volt, a többi 3, egy-egy japán alatt. Napi legmagasabb hőmérséklet 28°C, csapadék nem esett.

-jún 6. Esti etetés és itatás. Az etetőtálak s önitatók szokásos elmosásán túl fertőtlenítő sprayvel is lefújtam mindet. 2 csibe pusztult el, 1 törpe 1 nagy tyúk alatt, A napi legmagasabb hőmérséklet 25°C, eső nem volt.

-jún.7. Esti etetés és itatás. Az ivóvízbe feloldva kaptak probiotikum+szőlőcukor+ vitamin keveréket. Ezt 5 napon át kapják. Mivel a lehető legtermészetesebb módon szeretnénk a csibéket felnevelni, amennyire csak lehet mindenképp szeretnénk elkerülni a gyógyszerek és antibiotikumok használatát, bár a fécántápok tartalmazznak, de ezen felül amennyire csak mód van rá nem alkalmazzuk, megelőzésképp semmi esetre sem. Ezért a szervezet megerősítésére vitamint és a bélfertőzések megelőzésére kapják ezt a probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket a madarak. A mai nap 2 csibe hullott el, 1 db egy törpe-, 1 db pedig egy nagytestű tyúk alatt. Napi legmagasabb hőmérséklet 28°C, csapadék nem esett.

-jún.8. Esti etetés és itatás, az ivóvízbe megint kapnak probiotikum++szőlőcukor+vitamin keveréket. Elhullás 2 db, mindkettő törpe kotlósnál volt. Legmagasabb hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

-jún.9. Esti etetés, itatás, az ivóvízbe megint kapnak probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket, elhullás 3 db, 1 nagytyúk alatt és 2 törpe alatt. Legmagasabb hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

-jún.10. Esti etetés és itatás, az ivóvízbe megint kapnak probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket. A csibék mozgékonyak, amint zajt hallanak menekülnek. Az etetés és itatás idején

külön egy lemezzel takarni kell azonnal a nevelő ládák tetejét miután felnyitom, megakadályozva a már fel reppenő csibéket abban, hogy kiszökjenek. Elhullás nem volt, 28°C a legmagasabb hőmérséklet, eső nem esett.

-jún. 11. Esti etetés, itatás, az ivóvízbe megint kapnak probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket. Elhullás 2 db 1 nagy-1 törpe tyúk alatt. Legmagasabb hőmérséklet 28°C, eső nem esett. Az egyik törpe kotlós a hozzájuk bement fiatal menyétet a csibék védelme érdekében agyon verte.

-jún.12. Esti etetés, itatás, elhullás 1 db 1 törpe kotlós alatt, 29°C a legmagasabb napi hőmérséklet.

-jún.13. Esti etetés és itatás, a megszokott alapos edény elmosáson felül fertőtlenítő sprayvel is kezeltem a felületeket. Az elhullás 2 db, 1 nagytestű tyúk és 1 törpe kotlós alatt, a legmagasabb hőmérséklet 28°C, eső nem esett.

-jún.14. Esti etetés, itatás. Az elhullás 2 db, az egyik egy nagytestű-, a másik egy törpe tyúk alatt volt. A napi legmagasabb hőmérséklet 28°C, csapadék nem volt.

-jún.15. Esti etetés és itatás. Az elhullás 1 db 1 törpe tyúk alatt, legmagasabb hőmérséklet 29 fok, csapadék nem volt.

-jún.16. Esti etetés és itatás. Elhullás 3 db, 1 db egy nagytestű kotlós alatt, 2 db pedig 1-1 törpe tyúk alatt. Legmagasabb hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

-jún.17. Esti etetés és itatás. 2 db csibe pusztult el, mindkettő törpe tyúk alatt volt. 31°C a legmagasabb hőmérséklet, eső nem esett.

-jún.18. Esti etetés és itatás. Elhullás 2 db, 1 nagytestű és 1 törpe kotlósnál. Legmagasabb hőmérséklet 32°C, eső nem esett.

-jún.19. Esti etetés és itatás. Elhullás 1 db volt, egy törpe kotlós alatt.

A csibék június 22-én 3 hetesek lesznek, amikor a csibék kiengedésre kerülnek. Ez a mozzanat nagyobb odafigyelést igényel, ezért hétvégére történik ennek a mozzanatnak az időzítése. A kotlósok a nevelő házba kerül vissza, a kijáró egy rácsos ajtóval lezárásra kerül, amin a kotlós nem fér ki, de a csibék be tudnak menni hozzá. 3 kotlós kivételével a többi csibéi szabadon engedésre kerültek. Azért nem lett kiengedve 3 kotlós, mert ha a nevelő házak közel vannak egymáshoz, és egyszerre kerülnek kiengedésre a csibék, akkor a hangosabban és jobban kottyogó tyúkhöz megy az összes csibe, ami nem jó, előfordulhat, hogy ekkor még a kotlós a szárára idegen csibéket üldözi, agyon verheti. Az etető és itató még a házban van elhelyezve. A csibék a panelok elhúzása után szétrebbenek, azonnal fedett helyre húzódnak, többen felreppennek s pár méterre a gazos területben leszállva elbújnak, amint nem érzik veszélyben magukat és a tyúkok hívni kezdik őket, szépen egyesével elő bújnak és megkeresik az „anyjukat”. A napi legmagasabb hőmérséklet 35°C, csapadék nem volt.

-jún.20. Esti etetés és itatás. Elhullás 3 db. A kiengedett csibék a kotlósok közelében mozognak, bemennek hozzá, kint kaparásznak, bogarásznak, amint a kotlós hívja őket reagálnak s mennek hozzá, amennyiben a kotlósok veszélyt jeleznek, a csibék fedezékbe futnak és mozdulatlanul várják amíg biztonságosnak érzékelik a környezetet és a kotlósok hívni kezdik őket. A legmagasabb hőmérséklet 35°C, eső nem esett.

-jún. 21 Esti etetés és itatás. Az első telepen a még ki nem engedett csibék is kiengedésre kerültek, a kiengedéskor probléma nem volt tapasztalható. Elpusztult csibe nem volt található.

A második telep indításához 16 db kotlós (9 törpe a többi nagytestű) alá került 5-5 csipogó tojás. A legmagasabb hőmérséklet 37°C.

jún.22. A 2., telep indításához a napos csibék telepítése az 1., számú telepnél leírtak szerint megtörtént. Az egyik nagytestű kotlós sajnos nem lett jó, az alá tett csipogó tojásokat nem fogadta el, szétszórt őket, így csibe nem került alá, viszont 3 korábban nem jónak tűnő nagytestű kotlós alá került csibe mert megfelelőnek találtam őket. Csipogó tojás ugyan alattuk nem volt, de az alájuk tett csibéket azonnal elfogadták, kottyogtak nekik, azonnal kiterültek a csibéknek és nem bántották őket. A többi tyúk megfelelően reagált a csibékre.

Sajnos most a csipogó tojások nem olyan jól keltek, mint elsőként, a 80 tojásból 22 nem kelt ki. 680 db naposcsibe került szétosztásra.

A nappali hőmérséklet az előrejelzések szerint nagyon magas lesz, hőség várható, ki is adták a riasztást. Ez aggodalomra ad okot, az adoptálás első napjai nagyon rizikósak, ráadásul a naposcsibék képtelenek a hőszabályozásra, a nagy meleg nagyon veszélyes számukra. Ugyan a kotlósok árnyékban vannak és a kotló cserepek, hogy szellőzni tudjanak a tetejük fölére van húzva jobban.

Sajnos minden igyekezet ellenére nagyon sok csibe elpusztult hógutában. Nagyon meleg volt, meghaladta a 38°C-ot, ami a kotlólhelyeken valószínűleg még több fokkal több. Voltak tyúkok amik igyekeztek védekezni, felálltak hogy kicsit hűvösebb legyen a csibéknek, de mindenhol érzékeny veszteségeket tapasztaltam. A legtöbb elhullás a legjobb kotlóknál volt tapasztalható, akik kitartóan ültek, a csibék pedig ahelyett, hogy kimentek volna alóluk, a tyúk alatt maradtak, így viszont elpusztultak a nagy melegtől. A 113 db elpusztult csibe jelentős része hógutát kapott. Ezek után a szokottnál is gyorsabban kellett a kitelepítést végre hajtani, aminek a módszerén kicsit változtattam, mivel az elkövetkező napokra is nagy meleget mond az előrejelzés. Először is a lehető legrövidebb időn belül ki kellett érni a 2., számú telephelyre velük és minél gyorsabban a nevelő ládába kellett kerülniük. Az etetés és itatás csak majd azután történt meg mikor már minden madár a helyén volt. A megszokottaktól teljesen eltérő viselkedés volt tapasztalható, se a kotlós se a csibék nem igazán mozogtak, kiterülve feküdt egy részük. Mozgásuk lassabbá vált, nem voltak élénkek. Abban is változtattam, hogy a kotlósok a csibékkel nem kerülnek a házba lezárásra 1 napra se, azonnal mehetnek ki a kifutókba, ami kicsit rizikós mert a csibék és a kotlósok összeszokása még nem tökéletes, ha este nem ülnek a kotló alá, megfázhatnak, de a hőség nagyobb veszélyeztető tényezőnek tűnik jelenleg. Miután végeztem a betelepítéssel, etetéssel, itatással, kb 1 óra, az egyik első közt kitelepített nagytestű kotlós szintén hógutát kapott és elpusztult annak ellenére, hogy a ládák árnyékban voltak, a tetejük nyitva, ajtajuk nyitva, tehát a lehető legszellősebb volt a helyük, friss víz és étel volt nála. Az alatta levő csibéket áttettem más kotlósokhoz amelyik a legjobbnak tündek, az elfogadás sikeres volt. Sötétedésig felügyelet alatt voltak, a nevelők felső ajtaja is felnyitva teljesen, sötétedéskor kerültek becsukásra, mikorra már kicsit hűlt a levegő, s a csibék húzódtak be a kotlósok alá. 19 órakor még 37°C-ot mértem. A csibék többsége éjszakára a tyúkok alá húzódott, amik nem azokat kézzel megfogva tettem a kotlók alá.

Az 1., telepen esti etetés és itatás volt, elhullás nem volt tapasztalható. Kérkezéskor nem volt egyetlen csibe sem a kotlósok körül, egy héja repült el. Nem láttam nála zsákmányt és nem is találtam nyomát, hogy sikerrel járt volna. Miután elrepült, a kotlósok jelzésére a csibék elő jöttek. Nagyon jól reagáltak az első ragadozó madár támadásra, a tyúkok vészjelzésére azonnal fedezékbe futottak és mozdulatlanul és csendben várták a kotlósok hívó jelzését. A szörmés ragadozók ellen a villanypásztor és a csapdák hatásosak, azonban a szárnyas ragadozók ellen sokkal nehezebb a védekezés, egyrészt mert mind védett, másrészt mert az élve elfogásuk nehezebb. Természetesen a csibéknek meg kell tanulniuk védekezni ellenük, hisz a szabad természetben csak így élhetik túl. Cél az, hogy minél több csibe felnőjön, de az is cél, hogy a lehető legtermészetesebb módon történjen mindez, hogy a felnövő madarak abszolút jól adaptálódjanak és megtanulják a túléléshez szükséges összes technikát.

-jún.23. Az 1., telepen elhullás nem tapasztalható. Az esti etetés és itatás a szokott módon történt, semmi különöset nem tapasztaltam. A csibék szépen fejlődnek, mozgékonyak.

A 2., telepen 19 elhullás volt, 8 db egyértelműen taposási veszteség, a többi hóguta, mert a csibék a szokásos melegekre való reakciós pózban a tyúktól elhúzódva, kiterülve találtam meg. Itt is a nagyobb testű tyúkok alatt volt a nagyobb veszteség. Az etetés és itatás az első telepnél leírt protokoll szerint zajlik.

39°C volt a legmagasabb hőmérséklet, eső mentes nap.

-jún.24. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., telepen elhullás nem volt tapasztalható, de azt érzékeltem, hogy a csibék óvatosabbak, jobban félnek, gyakran bújnak el. Feltételezem, hogy nappali ragadozó madár felfedezhette őket és rendszeresen megjelenik náluk, ezt jeleztem a vadásztársnak, aki vállalta, hogy ha szükséges nappal is és éjjel is őrzi a csibéket. Az elkövetkező napokban riasztás céljából többször hosszabb időt a telepen tölt és emellett egy ember alakot mintázó madárijesztő is kihelyezésre került, amit minden etetéskor más helyre akasztva igyekszünk elriasztani a ragadozó madarakat.

A 2., telephelyen 15 db elhullott csibe volt, ebből 1 db biztosan taposási veszteség. A nagyobb testű tyúkoknál tapasztaltam a jelentősebb veszteségeket. 1 kotlós csibéiből 8-10

kibújt a panelből. Megfogni nem tudtam őket, nagyon ügyesen menekülnek, így a kotlóst bezártam, a panelt elhúztam, a csibék a kotlós hívására elő jöttek a gazból és a kotlóhoz gyűltek.

A hőmérséklet 39°C és csapadék ma sem volt.

-jún.25. Esti etetés és itatás mindkét telepen.

Az 1., telepen egy ragadozó madár által elejtett csibe maradványait találtam, egyelőre sikertelen a ragadozó madár elriasztására vagy élve elfogására tett kísérlet.

A 2., telepen elhullás 8 db+13 db mert egyik kotlós (nagytestű) hóguta következtében teljesen lebénult, s az alatta levő csibéket agyon nyomta. A maradék csibét áttettem szétosztva több tyúk alá.

A legmagasabb hőmérséklet 28°C, eső nem volt.

-jún.26. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., telepen elhullás nem volt tapasztalható, a csibék már egyre nagyobb területen kóborolnak, rendszeresen behúzódnak a fasor melletti repce és gabona táblákba, valamint a fasorhoz kapcsolódó fás-bokros utat is kezdik felfedezni.

A 2., telepen az elhullás 12 db. Úgy tapasztalom, hogy az elhullott csibék elmaradnak a többséghez képest, kisebbek, a szárnytolluk hossza és a testméretük aránytalan. Minden kotlósnál látni ilyen, a fejlődésben lemaradt egyedeket. Az elhullás megoszlása a következő: nagytestű tyúkok 9, a többi 3 a törpéknél.

Hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

-jún.27. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., telepen újabb ragadozó madár által megevett fécán maradványokat találtam, még mindig rájuk jár.

A 2., telepen az elhullás 14 db, és a lebénult kotlós is elpusztult. Az egyik kotlósnál nagyon „pijjognak” a csibék és bújnak alá, valami probléma lehet velük, de semmi egyéb betegségre utaló jelet nem látok rajtuk, orvos tanácsára antibiotikus itatást kapnak.

A hőmérséklet 32°C, eső nem esett.

-jún.28. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

A kotlósnál, ahol furcsán viselkedtek a csibék, 10 elhullott, ennél a kotlósnál folytatom az antibiotikumos kúrát. A többinél összesen 14 elpusztult csibe volt. A csibék probiotikum+szőlőcukor+vitamin-t kapnak 5 napon keresztül.

Hőmérséklet 32°C, eső nem esett.

jún.29. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., telepen újabb sikeres ragadozómadár támadás maradványait találtam. Az itteni csibék már abszolút jól rejtőzködnek, két kotlós szabadon jár velük. A csibék inkább kezdenek nagyobb csapatokba verődni és a szabadon levő kotlósokhoz csapódnak, a bezárt tyúkok hiába kottyognak, egyre kevesebb csibe látogatja őket. A csibék elérték a 4 hetes kort, elérkezett az idő takarmány váltásra. Úgy történik, hogy pár napig keverve kapják az indító és nevelő tápot, először fele-fele arányban, s minden nap csökkentve az indító táp arányát, végül már csak tisztán nevelőt kapnak.

A 2., telepen 24 elhullott csibét találtam, melyből 9 az antibiotikummal kezelték közül került ki. A többi kotlósnál nincs gond. Kaptak a vizükbe probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket.

A hőmérséklet 37°C, csapadék nem volt.

jún.30. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., telepen nem tapasztaltam semmi különöset, kivéve egy elpusztult csibét. Megvizsgáltam, külsérelmi nyom nem volt rajta, végig tapogattam s azt tapasztaltam, hogy a koponya csontja el van törve. Feltételezem, hogy baleset érthette, esetleg fának csapódhatott.

A 2., telepen sajnos annál az egy kotlósnál, ahol antibiotikumot is adagolok, még mindig nem állt meg az elhullás, 8 csibe pusztult el. Ezeken kívül még 8 hulla volt a többi kotlósnál. Az ivóvízbe ma is kaptak probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket. A többi kotlósnál nincs gond, nem növekedett a csibék mortalitása. Beszéltem a fécánteleg vezetőjével mi lehet az oka az egy kotlós alatti irreálisan magas veszteségnek. Azt mondja, hogy a magas hőmérséklet lehet az oka, illetve a kelés előtti héten volt üzem zavar, ez is befolyásolhatta a csibék fejlődését, ha a tüdejük nem jól fejlődött akkor nagy veszteségek tudnak lenni, főleg nagy melegben.

Napi hőmérséklet 34°C, eső nem esett.

júl.1. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen újabb ragadozó madár által zsákmányolt csibe maradványaira találtam. A 2., telepen az elhullás 10 db. Az antibiotikumot kapó családnál csökkent a veszteség, 5 db, talán használt a gyógyszer. Továbbra is kapják a probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket.

A hőmérséklet 36°C, este eső, kisebb felhőszakadás volt.

júl. 2. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen galambász héját láttam vadászni, a csibék mind elbújva várták a veszély elmúlását, áldozat most nem volt. A kinti kotlósok felgallyaznak és velük már a csibék is. Viszont látványosan megfogyott a szabadon mozgó csibék száma a telepen. Körbe jártam, hullákat, vagy ragadozásra utaló nyomokat nem találtam, az egyik kiengedett kotlós sincs meg. Valószínű a vihar és a ragadozó madarak fokozódó nyomása az, ami ezt a hatást kiváltotta, ezért a telep körüli palás etetők alá a szemestakarmány mellé tápot is kihelyezek, mert bár találnak élelmet eleget még, de azért jobb, ha még tápot is találnak azok a csibék is, amik már nem térnek vissza enni és inni a nevelőterre, mivel a táp magas fehérjetartalma miatt jobban fejlődnek.

A 2., számú telepen az elhullás 14 db, csökkenni látszik a mortalitás, lassan eléri azt a kort amikor már sokkal kisebbek a veszteségek. Nagyjából a második héttől szokott látványosan fogyni az elhullottak száma. A kelésgyenge, a kezdeti időben megfázott vagy túlhevült csibék, azok, amik nem veszik fel a táplálékot kb. erre az időre szelektálódnak ki az állományból. Még a vízbe keverve adom kapják a probiotikum+szőlőcukor+vitamin keveréket.

A legmagasabb hőmérséklet 30°C, csapadék nem volt.

júl.3. Esti etetés és itatás mindkét telepen.

Az 1., számú telepen a csibék egyre nagyobb körzetbe kóborolnak, a különböző kotlósoktól származó csibék 40-50 fős csapatokban mozognak. Már azt is lehet tapasztalni, hogy vannak olyan csapatok, akik nem is minden este térnek vissza a nevelő térre, megindul a csibék széledése a területen. Minél nagyobb a ragadozó nyomás az állományon annál hamarabb egyre kisebb csapatokra bomlanak és gyorsabban szélednek.

Szép látvány esténként hét óra körül a telepen tartózkodó csibék felreppenése, ami úgy történik, hogy egy adott jelre a csibék nagyrésze egyszerre felröppen és hosszában végig repüli a nevelő teret, leereszkednek és vissza futnak. Ezt minden este egyszer kétszer megcsinálják. Feltételezem, ez a magatartás a csapat összetartozását erősíti és röpképességük gyakorlását szolgálja.

A 2., számú telepen az elhullás 16 db. A tendencia a szokásos, a fejlődésben lemaradó csibék közül pusztulnak el. A többi viszont szépen fejlődik, bár az elsőként telepített csibékkel össze hasonlítva kicsit lassabban.

Probiotikus+szőlőcukros+vitaminos ivóvizet kapnak.

A legmagasabb hőmérséklet 30°C, csapadék nem esett.

júl.4. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepről a nevelőkbe zárt kotlósok elvitele a mai nap megtörtént. Vannak olyanok is köztük, amik már elhagyták a csibéket, újra tojni kezdtek, s olyanok is, akikhez már nem sok csibe jár, és azért, hogy az összes csibe felgallyazzon, a nevelőkben a földön alvó tyúkokat mindenképp el kell távolítani.

A 2., számú telepen az elhullás 9 db, jellemzően meg vannak azok a kotlósok, ahol több vagy mindig van elhullás, míg másoknál nincs vagy néha egy-egy. Látni, hogy a második turnus lassabban fejlődik, gyengébbek. Akkor jók, ha meglátnak és mint a hangyák úgy futkosnak, s általában másfél hetesen már nagyon vigyázni kell etetésnél mert kireppennek a láda felnyitásokor. Itt történt meg az első kireppenés.

A legmagasabb hőmérséklet 32°C. Csapadék nem volt.

júl.5 Mindkét telepen esti etetés és itatás

Az 1., számú telepen a bezárt kotlósok elvitelére a csibék jól reagáltak, a telepen maradó és szabadon mozgó tyúkok köré gyűltek, s velük mozognak, figyelnek rájuk.

A 2., számú telepen patkány jelent meg, alá ásott az egyik panelnek és elpusztított 8 db csibét. Mivel a panel alatt luk volt, ettől a kotlóstól csibék szabadultak ki, amiket elfogni nem tudtam, ezért úgy döntöttem, hogy a kotlóst rácsos ajtóval bezárom s a panelt elhúzom. A művelet okozta riadalom után, miután úgy ítélte a tyúk, hogy elmúlt a veszély, magához hívta a csibéket, akik szépen egyesével elő jöttek rejtekhelyükről és a kotlóshoz mentek. A patkány elfogására csapdákat helyeztem ki. Ezen felül 6 csibe pusztult el a kotlósok alatt.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, csapadék nem esett.

júl. 6. Esti etetés és itatás mindkét telepen.

Az 1., számú telepen ragadozó madár által zsákmányolt csibe maradványt találtam. A csibék már gyakran nem a telepen tartózkodnak, hanem a környező mezőgazdasági területeken kóborolnak, de etetéskor visszatérnek, és az éjszakát is a telep fáin, bokrain töltik sokan.

A 2., telephelyen a csapadék még nem fogták el a patkányt, sajnos újra elpusztított 5 db csibét és ezen kívül 5 csibe hullott el. A patkány által meglátogatott kotlósnál is kibújtak a panelből a csibék, ezért ugyan úgy, mint előző nap, itt is a panel elhúzása mellett döntöttem.

Legmagasabb hőmérséklet 32°C, csapadék nem esett.

júl. 7. Etetés és itatás mindkét telepen.

Az 1., számú telepen érzékelhetően kevesebb csibe jelenik meg. Bár a táp és víz elfogy, de esténként már nem látok annyi csibét, megkezdődött a csibék széledése, 20-30 fős csapatokban járnak, s vannak csapatok melyek már nem térnek vissza.

A 2., számú telepen sikerült a patkányt elfogni, patkány által zsákmányolt csibét nem találtam. Elhullás 3 db.

Legmagasabb hőmérséklet 32°C, csapadék nem esett.

júl. 8. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen semmi különöset nem tapasztaltam. A telepen elhullást nem észleltem, ami nem jelenti azt, hogy nincs, de kevésbé kontrollálható. A ragadozó madarak támadásaira jól reagálnak, részben mert a szabadon levő tyúkok nagyon jól jelzik a veszélyt, másrészt erre az időre a csibék is megtanulták a gyors reagálást, ha feltűnik egy héja vagy egerészölyv. A csibék már nagy területet bejárnak, sokszor vissza se térnek estére a telepre, ha ilyenkor esik áldozatul ragadozóknak, az ritkán fedezhető fel.

A 2., számú telepen 4 csibe pusztult el. Úgy tapasztalom, az állomány kezd egységes lenni, már kevés olyan egyed látok, amik fejlődésben le vannak maradva, kisebbek a többinél. A csibék mozgékonyak.

Legmagasabb hőmérséklet 33°C, csapadék nem volt.

júl. 9. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen ragadozó madár által elejtett csibe maradványait találtam.

A 2., számú telepen a csibék jellemzően a nevelő láda körül mozognak, csipegetnek, por fürdőznek. A táp és friss víz beadása után a kotlós hívó hangjára táplálkozni és inni mennek. Elhullás 2 db.

Legmagasabb hőmérséklet 33°C, csapadék nem volt.

júl. 10. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen egyre kevésbé lehet csibét látni nappal. de az etetés, itatás idejére megjelennek. A kotlósok közül egy nem volt meg este. Körbe jártam a tágabb környéket, nem találtam meg a tetemét.

A 2., számú telepen 4 csibe pusztult el. A mai nap megtörtént az első ragadozó madár támadás. Szerencsére sikertelen volt. Jeleztem ezt a vadásztársnak, aki vállalta, hogy innentől kezdve rendszeresen nappal is és éjjel is többször kimegy a telepre védeni a csibéket.

Legmagasabb hőmérséklet 33°C, csapadék nem volt.

júl.11. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen semmi kirívót nem vettem észre. A kotlós, amit nem találtam, még mindig nem került elő, a telepen megjelenő csibék száma, ha kis mértékben is, de érzékelhetően csökken.

A 2., számú telepen nem találtam elpusztult csibét. A szabadon mozgó kotlósok úgy foglalták el a telepet, hogy a telep középső részén mozgott egy, a másik kettő pedig együtt mozogva a telep elején foglalt helyet. Már tapasztalom, hogy a bezárt kotlósok csibéinek egy része, részben már a szabadon mozgó kotlósokkal is jár. A telep első részét elfoglaló két tyúk és a vele tartó csibék már 20-25 m-es körben mozognak.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, eső esett.

júl. 12. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen elhullást nem tapasztaltam. A kotlós visszatért a telepre, vele közel 50 csibe. Éjszakára minden csibe felgallyaz biztonsággal, s egyre magasabbra felülnek a fákra. A 2., számú telepen ragadozó madár által elejtett csibe maradványait találtam s emellett 2 csibe pusztult el.

Legmagasabb hőmérséklet 32°C, eső nem esett.

júl. 13. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

A 1., számú telepen elhullás nem volt tapasztalható, a palás etetők alatt már nem csak az önetetőkből van táp, hanem kiborítva is, hogy szokják és tudjanak kapirgálni benne.

A 2., számú telepen az elhullás 3 db. Friss patkány nyomokat fedeztem fel, a csapdák kint vannak, remélhetőleg hamar sikerül elfogni.

A csibék elérték a 3 hetes kort, a panelok elhúzását a mai nap elvégeztem. 3 törpe tyúkot szabadon engedtem, a többi ráccsal a nevelő ládába zártam, a csibék a rácson keresztül ki-be tudnak járni. A művelet rendben lezajlott, miután elcsendesedett a telep, a csibék visszatértek a tyúkokhoz, nyugodtan ettek, ittak, majd elkezdtek felfedezni a környező területet. Ha ismeretlen zajt hallottak a tyúkok, riasztották a csibéket, s egyrésztük nem a kotlós alá bújtak, hanem a gazban kerestek menedéket, lelapultak mozdulatlanul és csak a kotlós hívó hangjára jöttek elő.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, eső nem volt.

júl. 14. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen az egyik kotlóst elfogta valami, megtaláltam a tetemét. Mivel nem vitte el a területről és nem ette meg teljesen, feltételezhető, hogy ragadozó madár végzett vele.

A 2., számú telepen rendszeresen portyázik ölyv. Mivel kiülő fa nincs ezen a telepen, ezért zsákmányolni egyelőre nem tudott, mert röpte lassabb, főleg fán várakozva, lesből csap le sikeresen.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, eső nem esett.

júl. 15. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., telepen elhullás nem volt tapasztalható, a csibék és tyúkok kapcsolata kezd szemmel láthatóan lazulni, együtt mozognak jobbra, de már többször hallani kárálni a tyúkokat, ami azt jelenti lassan elhagyják a csibéket és újra tojni kezdenek.

A 2., telepen a csapda megfogott még egy patkányt. Megtaláltam távolabb a földbe ásott üregét is, sajnos az üreg bejáratánál fécán csibék maradványai voltak. 8 csibét tudtam azonosítani. Egyéb elhullást nem tapasztaltam.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, eső nem esett.

júl. 16. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen már gyorsan megy az etetés, a palás etetőik alatt kapnak enni és inni. Egyéb teendő nem nagyon van, körbe járom a telepet esetleges elpusztult csibék vagy ragadozók nyomait keresve. Figyelem a csibék mozgását, nem látok-e esetleg beteg egyedeket.

A 2., számú telepen 3 elpusztult csibe volt. A szabadon mozgó kotlósok már 50-60 méteres körben eltávolodnak a teleptől. A csibék már tudják, hogy vigyázzanak magukra, a nyílt területeken óvatosan, de gyorsan átszaladva kelnek át.

Legmagasabb hőmérséklet 25°C, eső.

júl. 17. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen semmi különöset nem tapasztaltam. Elhullás nem volt.

A 2., számú telepen nem volt elpusztult csibe. A kotlósok jól végzik a dolgukat.

Legmagasabb hőmérséklet 25°C, eső.

júl. 18. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., telepen nem volt elhullás, a csibék száma szemmel láthatóan kevesebb, amit az elfogyasztott táp és víz mennyisége is jelez, kevesebb.

A 2., számú telepen 1 db elpusztult csibét találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 24°C, eső.

júl. 19. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telepen nem tapasztaltam semmi eltérőt.

A 2., számú telepen szintén nem történt semmi különös.

Legmagasabb hőmérséklet 25°C, eső nem esett.

júl. 20. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

Az 1., számú telep szabadon mozgó kotlósai már elhagyták a csibéket, nem kottyognak nekik. Megfogásuk csak este, szürkületben lehetséges, amikor már elfoglalták éjszakázó helyeiket. Innentől már nem lesz kotlós a telepen, a csibék csak a palás etetőik alatt kapnak enni kiszórva. Vizet még az önitatókból kapnak, amik szintén a palás etetőknél vannak csak.

A 2., számú telepen a 4 hetes csibéknél megkezdtem a nevelő táp etetését, ugyan úgy, mint ahogy korábban az 1., számú telepnél leírtam, először fele-fele arányban, majd csökkentettem az indító táp arányát, végül már csak tisztán nevelő tápot kapnak. Ez a folyamat pár napot vett igénybe.

Legmagasabb hőmérséklet 32°C, csapadék nem volt.

júl. 21. Mindkét telepen esti etetés és itatás.

A 1., számú telep csibéi már jobbára nem a telepen tartózkodnak, a környező területeken kóborolnak, napközben nem látni csibét, csak reggel és este járnak vissza.

A 2., számú telepen sikeres ragadozó madár támadás nyomait találtam, egy csibét fogott meg. Az egyik zárt kotlós valahogy a rács ellenére kiszabadult, vélhetően valahogy kipréselte magát a csibék számára vágott lukon, nagyon kis testű lévén. Megfogni nem tudom, nem is zavarom, kint marad és szabadon mozoghat a csibékkal.

Legmagasabb hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

júl. 22.

Az 1., számú telepen a mai naptól már csak két naponta járok etetni, elegendő.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás. Elhullott fécánt nem találtam. Jól fejlődnek, mozgékonyak.

Legmagasabb hőmérséklet 29°C, eső.

júl. 23.

A 2., számú telepen etetés és itatás este. Elpusztult csibe nem volt.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C.

júl. 24.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam.

A 2., számú telepen szintén esti etetés és itatás, elpusztult csibe nem volt.

Legmagasabb hőmérséklet 29°C, eső.

júl. 25.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás. Egy csibét ragadozó madár megfogott.

Legmagasabb hőmérséklet 26°C, eső nem esett.

júl. 26.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam.

A 2., számú telepen szintén esti etetés és itatás, nem találtam elpusztult csibét. A szabadon mozgó kotlókkal a csibék jelentős része már elkezdett felülni éjszakára a bokrokra.

Legmagasabb hőmérséklet 29°C, eső nem esett.

júl. 27.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, elhullást nem tapasztaltam.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, csapadék nem volt.

júl. 28.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. A táp mellé már búzát is kapnak. Biztos, hogy már ismerik, mert nem idegenkedtek tőle, szívesen fogyasztották. Persze ez nem meglepő, mert a telep közvetlen környezetében is voltak gabona táblák, így már korábban megismerkedtek vele és fogyasztották.

A 2., számú telep esti etetése és itatása, elhullás nem volt tapasztalható.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, csapadék nem volt.

júl. 29.

A 2., számú telep esti etetése, itatása. Egy csibe maradványai ragadozó madár sikeres támadást jelezi. A nevelő ládába bezárt kotlósokat a mai nap eltávolítottam, a csibékkal csak a szabad kotlósok maradtak. Nem okozott nagy problémát, egyre több csibe követi a felgallyazó kotlósokat.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, eső nem esett.

júl. 30.

Az 1., számú telep etetésének és itatásának gyakorisága csökken, már csak három naponta megyek ki a telepre.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, egy csibét megfogott egy ragadozó madár. A csibék többsége már felgallyaz. Ezen a telepen is megfigyelhető az a jelenség, amit korábban az 1., számú telepnél leírtam, mégpedig az, hogy este a csibék jelentős része egy adott jelre felröppen, majd távolabb leszállnak és visszazsaladnak a telepre.

Legmagasabb hőmérséklet 27°C, eső nem esett.

júl. 31.

A 2., számú telepen etetés és itatás este. Elhullás nem történt.

Legmagasabb hőmérséklet 28°C, csapadék nem volt.

aug. 1.

A 2., számú telepen szintén este etetés és itatás, elhullás nem volt tapasztalható.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, csapadék nem volt.

aug. 2.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam

A 2., számú telep esti etetése és itatása. Az egyik szabad kotlós elhagyta a csibéket, külön jár már, elkezdett tojni is, ezért levittem a telepről.

Legmagasabb hőmérséklet 33°C, csapadék nem volt.

aug. 3.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, eső.

aug. 4.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, elhullott egyedeket nem találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, eső.

aug. 5.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. A csibék már egész eltávolodnak a teleptől, kotlós nélküli 20-30 egyed szamláló csapatot is láttam már kóborolni. Lassan megkezdődik a csibék széledése.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, eső.

aug. 6.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, eső nem esett.

aug. 7.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, egy csibe ragadozómadár áldozata lett. A két korábban összeált kotlóssak közel 70 csibe mozog.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, csapadék nem volt.

aug. 8.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. Úgy tapasztalom, csökken a csibék száma a telepen, feltehetőleg már szélednek a csibék, messzebb elkóborolnak egyes csapatok.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, eső nem volt.

aug 9.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, újabb ragadozó madár által zsákmányolt csibe maradványaira találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, csapadék nem volt.

aug. 10.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. ettől a naptól kezdve már csak heti egyszeri etetés és itatás lesz egészen augusztus végéig, amikortól már csak takarmányt kapnak a palás etetők alá a madarak, vizet már nem. A takarmány a hónap végéig búza+kukorica+táp 1/3-1/3 keveréke. Szeptembertől már csak szemestakarmány kerül kihelyezésre. Ebben az időszakban már a fécánok ritkán tartózkodnak a telepen, többségük messze elkóborol és vissza se tér. Rendszeresen a telep körül egy kb. 50 egyedből álló csapatot lehet látni, ezek a telep közvetlen környezetében gallyaznak fel. Ez a nagyobb csapat csak a novemberi apróvad vadászatok során aprózódik és széled jobban szét.

A nevelő ládák egészen szeptemberig kint maradnak a területen.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 27°C, csapadék nem volt.

aug. 11.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás. Elhullást nem tapasztaltam. A telepen sok csibe mozog.

Legmagasabb hőmérséklet 28°C, csapadék nem volt.

aug. 12.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. A palás etetők alatt táp mellé már búzát is kapnak a madarak. A kotlósok a búzához is hívják a csibéket, akik azonnal csipegetni kezdik azt is.

Legmagasabb hőmérséklet 28°C, csapadék nem volt.

aug. 13.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 28°C, eső nem esett.

aug. 14.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, elpusztult csibét nem találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 27°C, eső.

aug.15.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam.

Legmagasabb hőmérséklet 30°C, eső.

aug.16.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. A csibék és a velük szabadon mozgó kotlósok közt a kötelék már nem erős, nem kottyognak. A csibék gyakran külön utakon járnak. Este ezeket a kotlósokat is befogtam egyet kivéve, azt nem sikerült megfogni. Az még egyelőre kint marad a területen, mert nem szabad kergetni őket, különben a csibék is megriadnak és a fáról lerepülnek, s sötétben már nem ülnek vissza.

Legmagasabb hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

aug. 17.

Az 1., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. Az előző nap elmenekült kotlós meg van, de már a közeledésemre menekül, nem tudtam ma sem befogni. Azért igyekszem minden kotlóst beszédni miután elvégezték a feladatukat, mert ezek a tyúkok bizonyítottan jó nevelők, értékesek a számunkra, mivel biztos, hogy következő évben is jól kotlanak majd és biztonsággal nevelnek csibét. Amennyiben a területen maradnak kint, viszonylag hamar elvesznek, ragadozók áldozatává válnak.

Legmagasabb hőmérséklet 28°C, eső.

aug. 18.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, elhullott egyedeket nem találtam. A kotlóst ezúttal sem sikerült megfogni. A csibék nagyon jól tartják a helyüket, nem erős még a széledés.

Legmagasabb hőmérséklet 32°C, csapadék nem volt.

aug. 19.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, egy csibe maradványai ragadozó madár támadásról árulkodnak.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, eső nem esett.

aug. 20.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, elhullást nem tapasztaltam. A kint maradt kotlóst ezúttal sem sikerült elfogni.

Legmagasabb hőmérséklet 28°C, eső nem esett.

aug. 21.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, csibe elhullást nem tapasztaltam, viszont a teleptől 10 m-re egy cserjés területen megtaláltam a kint maradt tyúk félig elfogyasztott tetemét, egyértelműen ragadozó madár végzett vele.

Legmagasabb hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

aug. 22.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, elhullás nem volt. A csibék kezdenek nagyobb területet bejárni, de visszatérnek a telepre. Ugyan 50-60-as csapatokban járják a környéket, de estére visszatérnek, ilyenkor a kisebb csapatok egyesülnek s együtt, mozognak a telepen.

Legmagasabb hőmérséklet 32°C, csapadék nem volt.

aug. 23.

A 2., számú telepen esti etetés és itatás, a telepet körbe jártam, egy csibe maradványai ragadozó madár támadásról árulkodnak.

A mai naptól kezdve kétnaponta történik az etetés és itatás. A palás etetők alatt a nevelő táp mellé már búzát is kapnak.

Így történik az etetés és itatás egészen 1 héten keresztül. Ezután az etetés és itatás gyakorisága 3 naponta történik. Szeptember 1-től már csak hetente egyszeri etetés történik, ekkor már kukoricát is kapnak.

Legmagasabb hőmérséklet 31°C, eső.

aug. 24. Legmagasabb hőmérséklet 29°C, csapadék nem volt.

aug.25. Legmagasabb hőmérséklet 29°C, eső nem volt.

aug.26. Legmagasabb hőmérséklet 28°C, csapadék nem volt.

aug.27. Legmagasabb hőmérséklet 28°C, eső nem esett.

aug.28. Legmagasabb hőmérséklet 25°C, csapadék nem volt.

aug. 29. Legmagasabb hőmérséklet 27°C, csapadék nem volt.

aug. 30. Legmagasabb hőmérséklet 25°C, csapadék nem volt.

aug. 31. Legmagasabb hőmérséklet 23°C, eső.